

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ПЕДАГОГІЧНИХ ТА
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

**«НАУКОВА КОЛЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ІНСТИТУТУ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»**

(за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції

«Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу»)

ВИПУСК 3

Частина 2 (педагогічні працівники ЗО)

Глухів 2025

Рекомендовано рішенням Вченої ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 12 від 28.05.2025 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Шерудило Андрій Васильович, кандидат педагогічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту педагогіки і психології.

Відповідальний секретар:

Вишник Ольга Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти.

Члени редакційної колегії:

Бірюк Людмила Яківна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти,

Біліченко Павло Геннадійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту.

Зенченко Тетяна Федорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти,

Пінчук Ірина Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології початкової освіти,

Собко Валентина Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,

Кухарчук Ірина Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,

Н 34

Наукова колекція Навчально-наукового інституту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників (за матеріалами *III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу»*, м. Глухів, 15 травня 2025 року). Випуск 3. Част. 1-3. Глухів, 2025. Ч. 2, 65 с.

До збірника ввійшли матеріали і тези доповідей, подані учасниками *III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу»*, (15 травня 2025 року, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка).

Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для студентів і аспірантів) наукові керівники.

УДК 373.3:001.891(082)

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 2

Базуріна Тетяна Анатоліївна	<i>Розвиток ключових компетентностей педагогів як основа успішної реалізації НУШ</i>	5
Бондаренко Оксана Андріївна	<i>Використання застосунків доповненої реальності (AR) в початковій школі</i>	8
Боровик Оксана Вікторівна	<i>Мотивація навчальної діяльності учнів початкових класів</i>	14
Вишник Денис Олександрович	<i>Цифрові інструменти для організації дистанційного навчання учнів з ООП</i>	17
Гапонько Тетяна Миколаївна	<i>Компетентнісний підхід у вивченні математики в початковій школі</i>	19
Денисенко Антоніна Анатоліївна	<i>Реалізація компетентнісного підходу в початковій освіті в умовах НУШ в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»</i>	21
Дерпа Галина Іванівна	<i>Інтеграція технологій розвитку критичного мислення у методичну систему уроку в початковій школі в умовах реалізації концепції НУШ</i>	25
Зоц Олена Анатоліївна	<i>Формування математичної компетентності учнів початкових класів шляхом використання інноваційних технологій</i>	29
Луценко Тетяна Григорівна	<i>Психолого-педагогічний супровід молодших школярів в умовах інклюзивного навчання під час війни</i>	34
Назаренко Світлана Миколаївна	<i>Діяльнісний підхід як засіб формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ</i>	38

Прохода Лілія Володимирівна	<i>Розвиток навичок критичного мислення молодших школярів засобами інтерактивних технологій</i>	41
Сахно Оксана Іванівна	<i>Використання Хібукі-терапії для створення безпечного освітнього простору в закладах загальної середньої освіти в умовах військової агресії</i>	45
Скляренко Ольга Олександрівна	<i>Компетентнісно зорієнтовані завдання в початковій школі як один із засобів життєздійснення</i>	52
Сулімова Олена Вікторівна, Іващенко Тетяна Олександрівна	<i>Проектна діяльність на уроках інтегрованого курсу «Я пізнаю світ»</i>	56
Чернишова Наталія Григорівна	<i>Формування ключових компетентностей учнів початкової школи засобами громадянської та історичної освіти</i>	61

РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ ЯК ОСНОВА УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НУШ

Базуріна Тетяна Анатоліївна,
консультант Комунальної установи «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Глухівської міської ради Сумської області

***Ключові слова:** ключові компетентності, педагог, професійний розвиток, освітній процес, зміни, інновації, Нова українська школа (НУШ).*

В умовах стрімких суспільних змін та інтеграції України до європейського освітнього простору особливої актуальності набуває реформування системи освіти. Одним із ключових елементів цих перетворень є концепція Нової української школи (НУШ), спрямована на формування всебічно розвиненої, компетентної особистості, здатної до навчання впродовж життя. Успішна реалізація принципів НУШ безпосередньо залежить від готовності та здатності педагогічних працівників до постійного професійного розвитку, опанування нових підходів і технологій, а також формування власних ключових компетентностей. Саме розвиток цих компетентностей є фундаментом для якісних змін в освітньому процесі та досягнення визначених НУШ цілей

Концепція НУШ передбачає перехід від знаннєвої парадигми до компетентнісної, де головним результатом навчання є не лише засвоєння фактів, а й формування здатності здобувачів освіти застосовувати набуті знання та вміння в реальних життєвих ситуаціях. Для ефективної роботи в такому контексті педагог сам має володіти цілим спектром ключових компетентностей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти та іншими нормативними документами. Серед найважливіших з них можна виділити:

1. Навчально-пізнавальна компетентність. Здатність до самостійного навчання, критичного мислення, аналізу інформації, розв'язання проблем, творчості та інновацій. Педагог, який постійно вчиться та розвивається, стає

прикладом для своїх учнів, заохочуючи їх до пізнавальної активності.

2. Комунікативна компетентність. Уміння ефективно спілкуватися з учнями, батьками, колегами, налагоджувати партнерські відносини, толерантно ставитися до різних точок зору. В умовах НУШ, де важлива співпраця та командна робота, ця компетентність є надзвичайно вагомою.

3. Соціальна і громадянська компетентності. Розуміння прав і обов'язків громадянина, здатність до співпраці в колективі, відповідальність, емпатія, готовність до участі в житті класу, школи, громади. Учитель має формувати в школярів ціннісні орієнтири та активну громадянську позицію.

4. Інформаційно-цифрова компетентність. Уміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі, критично оцінювати інформацію з різних джерел, дотримуватися правил цифрової безпеки та етики. В умовах воєнного стану, дистанційного та змішаного навчання ця компетентність набуває особливого значення.

5. Здоров'язбережувальна компетентність. Усвідомлення цінності здоров'я, формування здорового способу життя, уміння створювати безпечне та сприятливе освітнє середовище. Педагог має дбати про власне фізичне та психологічне здоров'я, а також сприяти збереженню здоров'я усіх учасників освітнього процесу.

6. Підприємницька компетентність. Здатність генерувати нові ідеї, приймати рішення, брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу. Вчитель може стимулювати розвиток цих якостей в учасників освітнього процесу через проектну діяльність та інші інтерактивні методи навчання.

Розвиток цих ключових компетентностей педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти є безперервним процесом, який потребує системного підходу та підтримки на різних рівнях. Важливу роль у цьому відіграють:

1. Підвищення кваліфікації. Оновлення змісту та форм навчання педагогічних працівників, орієнтація на практичне застосування знань, використання інтерактивних методів, залучення до обміну досвідом.

2. Самоосвіта педагогічних працівників. Заохочення до самостійного

вивчення нових педагогічних технологій, тем; ознайомлення з кращими педагогічними практиками; участь у конференціях, семінарах, вебінарах, онлайн курсах; участь у професійних спільнотах та спілкування з колегами.

3. Створення сприятливого освітнього середовища. Забезпечення всіх учасників освітнього процесу необхідними ресурсами, підтримка інноваційної діяльності, стимулювання професійного зростання, створення можливостей для співпраці та обміну досвідом.

4. Адміністративна підтримка. Забезпечення умов для постійного професійного розвитку педагогічних працівників, створення можливостей для участі в тренінгах, семінарах, вебінарах, конференціях, заохочення до впровадження нових педагогічних підходів.

Успішний розвиток ключових компетентностей педагогів є запорукою ефективної реалізації принципів НУШ, підвищення якості освіти та формування конкурентоздатного покоління молодих громадян.

Реалізація концепції Нової української школи є складним і багатогранним процесом, успіх якого певною мірою залежить від професійної готовності самих педагогічних працівників. Розвиток їхніх ключових компетентностей є не просто вимогою часу, а нагальною потребою для забезпечення якісних змін в освітньому процесі. Інвестиції в професійний розвиток педагогів, створення сприятливих умов для їхнього зростання, заохочення до інновацій та самоосвіти є ключовими факторами успішної реалізації НУШ та досягнення її головної мети – формування компетентної, всебічно розвиненої особистості, здатної до успішної самореалізації в сучасному світі; свідомого громадянина, готового до відбудови своєї держави.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.05.2025).

2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

(дата звернення: 12.05.2025).

3. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Затверджено наказом Міністерства економіки України від 23.12.2020 № 2736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 12.05.2025).

4. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.05.2025).

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСТОСУНКІВ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ (AR) В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Бондаренко Оксана Андріївна, вчитель початкових класів вищої категорії, вчитель-методист Шосткинської спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів № 1 Шосткинської міської ради Сумської області

Ключові слова: початкова школа, здобувачі початкової освіти, урок, інформаційні технології, застосунки доповненої реальності (AR)

Одне з основних завдань сучасного вчителя – зробити урок якомога зрозумілішим і цікавішим для здобувачів освіти, дібрати такі форми й методи навчання, які б навіть не зовсім цікаву для учнів тему перетворили на захопливу пізнавальну пригоду. Однією з таких інноваційних технологій є доповнена і віртуальна реальність – дієвий інструмент, який може вдосконалити освітній процес, зробити його більш цікавим і доступним для молодших школярів.

Доповнена реальність – це середовище з прямим або непрямим доповненням фізичного світу цифровими даними. Цей процес відбувається в режимі реального часу, а провідником служать цифрові пристрої – планшети, смартфони, «розумні» окуляри або аксесуари зі спеціальним програмним забезпеченням. Далі все відбувається просто: пристрій через камеру або інший

інтерфейс (наприклад, Bluetooth або GPS) розпізнає об'єкти, особливі мітки на них або місце розташування користувача. Маркером може бути як спеціальний радіомаячок із вбудованим чіпом, так і звичайний QR-код. Користувачеві потрібно всього лише потрапити в зону дії такого маячка або зчитати код – і пристрій видасть зашифровану інформацію. Природно, для цього в більшості випадків потрібно підключення до інтернету і робота додатка доповненої реальності [2]. Технології доповненої реальності (AR-технології) допомагають поєднати реальний та віртуальний світи, надаючи можливість учням буквально оживляти навчальний матеріал перед собою. Завдяки цьому діти можуть взаємодіяти з віртуальними об'єктами: розглядати у тривимірному просторі, проводити експерименти чи здійснювати подорожі, не виходячи з класу чи дому.

Технологія AR пропонує унікальну можливість візуалізувати складні для розуміння теми, оживити події, подаючи інформацію більш відчутним і зручним способом. Учні можуть глибше зрозуміти матеріал й ефективніше запам'ятовувати знання. Однією з головних переваг використання AR у класі є його здатність привертати увагу здобувачів освіти і підтримувати їхню участь у навчальному процесі, забезпечуючи захопливий та інтерактивний досвід. AR мотивує учнів досліджувати та відкривати нову інформацію, роблячи процес навчання більш приємним та ефективним.

Використання AR-технологій, як показує проведене дослідження і власний досвід, має такі переваги:

- підвищує мотивацію та залученість учнів до освітнього процесу, оскільки занурення в інтерактивне віртуальне середовище значно цікавіше, аніж перегляд звичайних матеріалів;
- сприяє кращому засвоєнню матеріалу, бо інформація сприймається не лише зорово і на слух, а й за допомогою інших органів чуття;
- покращує розуміння та утримання уваги;
- забезпечує ефективну співпрацю та комунікацію за умови групового навчання;
- надає можливість проведення складних та небезпечних дослідів і

спостережень без шкоди здоров'ю учнів;

- забезпечує індивідуальний підхід до кожного учня;
- стимулює дослідницьку активність;
- розвиває критичне мислення;
- підвищує зацікавленість у навчанні.

Доповнена реальність широко використовується на сучасному етапі: Маски в Instagram та Messenger (Facebook), візуальні ефекти в Google Meet, Microsoft Teams. А доповнена реальність для дитячих 3 D книг – це захопливе, фантастичне дійство. Завдяки таким книгам можна стимулювати дитячу увагу, повернути школярів до читання книг.

Сучасні напрями розвитку інформаційних технологій, поширення цифрових пристроїв (смартфонів і планшетів) в учнівському середовищі породжують різноманітні способи застосування мобільних пристроїв в освітньому процесі. Під час використання технології BYOD («Bring your own device» (англ.) – «принеси свій пристрій») здобувачі освіти отримують можливість для розширення простору класної чи власної кімнати, залучення інформаційних засобів Інтернету й мультимедійних можливостей пристроїв для підвищення мотивації, інтересу до навчання, формування глибшого розуміння досліджуваного матеріалу. Ці імерсійні методи навчання поступово стають важливим інструментом в освіті, здійснюють революцію в навчанні школярів.

Особливо подобається здобувачам освіти працювати з додатками доповненої (AR) реальності. Технології доповненої реальності (Augmented Reality, AR) здатні проєктувати цифрову інформацію (зображення, відео, текст, графіку) поза екранами пристроїв та об'єднувати віртуальні об'єкти з реальним середовищем. Віртуальна реальність (Virtual Reality, VR) за допомогою 360° картини переносить здобувача освіти в штучний світ, де навколишнє середовище повністю змінене. Ознайомлюються з доповненою реальністю школярі за допомогою смартфона, проте для занурення у віртуальний простір використовують VR – окуляри (коли є така можливість).

Доповнена реальність – це сучасна технологія, яка доповнює зображення реального світу віртуальними елементами і дає можливість взаємодіяти з ними.

За допомогою технології AR віртуальні об'єкти можна інтегрувати в матеріальний світ: камера знімає реальний світ і доповнює його віртуальними об'єктами. Такі додатки працюють із тривимірними моделями, текстами, зображеннями, відео та анімацією.

Особливості організації освітньої діяльності в початкових класах із застосунками з доповненою реальністю:

1. Учні використовують мобільні пристрої: планшети або смартфони.
2. Для роботи потрібно завантажити спеціальні програми, які здатні розпізнавати маркери та відтворювати об'єкти доповненої реальності.
3. Камера мобільного пристрою використовується для сканування AR-маркерів або інших об'єктів, що дозволяє програмі розпізнати та відтворити потрібний об'єкт.
4. Після активації маркера з'являється на екрані AR-об'єкт – це віртуальний елемент (це може бути текст, 3D модель, аудіо, відео, анімація).

У використанні застосунків доповненої реальності необхідно дотримуватися таких вимог:

- Відповідність віковим особливостям здобувачів початкової освіти (контент має бути простим, зрозумілим, з яскравими візуальними елементами та інтерактивними завданнями).
- Інтерактивність (учні мають активно взаємодіяти з матеріалом: обертати 3D моделі, змінювати параметри, взаємодіяти з віртуальними об'єктами).
- Практичність і наочність (AR допомагає візуалізувати складні поняття через демонстрацію).
- Мотивація та інтерес (AR повинна стимулювати інтерес через ігрові та інтерактивні елементи, підвищуючи мотивацію учнів завдяки візуальним ефектам і можливості взаємодії з матеріалом, роблячи матеріал практичним і наочним).
- Рефлексія і зворотній зв'язок (учні мають отримувати зворотній зв'язок через інтерактивні тести або ігри, що забезпечує можливість самоконтролю та рефлексії).

У початковій школі ефективно використовуються такі застосунки доповненої реальності:

Google Maps – це справжнісінький скарб для вчителів початкової школи, адже їх можна використовувати на уроках математики, української мови, «Я досліджую світ». Карти з доповненою реальністю дозволяють учням досліджувати географічні об'єкти в динамічний інтерактивний спосіб. Учні можуть використовувати свої смартфони чи планшети для отримання додаткової інформації про сторони горизонту, дізнаватися про форму поверхні, вчитися орієнтуватися на місцевості, прокладати туристичні маршрути. Наприклад, знаходимо на Гугл Картах водоспад Вікторія та перемикаємося на супутник. Завдяки цій функції ми можемо побачити різноманітні географічні об'єкти, дізнатися про них більше. Це чудова можливість зацікавити дітей навчальним матеріалом, візуалізувати розповідь. На уроках української мови – навчитися правильно писати власні та загальні назви, на уроках математики – знаходити відстань, розраховувати час руху, знаходити швидкість.

За допомогою застосунку *Google Lens* здобувачі освіти визначають корисні копалини, дізнаються інформацію про властивості, способи видобування та використання. Доцільно використовувати програму під час вивчення теми «Корисні копалини, їх види». Учні наводять телефон на корисну копалину, а програма ідентифікує її. Здобувачі освіти аналізують отриману інформацію та роблять висновки. Так учні вчаться працювати з різними джерелами інформації.

ARLOOPA – ще один цікавий додаток доповненої реальності. Застосунок *ARLOOPA* може перенести нас у світ мистецтва: у відомі музеї світу. Разом із застосунком можемо подорожувати в часі: досліджувати тварин, які зникли мільйони років тому. Можемо дослідити бактерії й віруси, не наражаючи себе на небезпеку, вивчити органи людини, побачити в русі рідкісних тварин, ознайомитися з сонячною системою, планетами.

Здійснити подорож по людському тілу та системах органів людини, виявити особливості їх будови, практично побачити та зрозуміти функції органів, дослідити, як вберегти організм від хвороб допоможе мобільний

застосунок доповненої реальності *Анатомія 3D*.

А тему «Бактерії. Значення бактерій у природі й для людини» здобувачам освіти набагато легше зрозуміти за допомогою додатка *AR «Бактерії»*: здобувачі освіти можуть бачити, як бактерії діляться, збільшувати/зменшувати модель, обертати; робити власні висновки, якими організмами (корисними чи шкідливими) вони є.

Для досліджень неба здобувачі освіти можуть використовувати додаток *Star Walk*, який допомагає дізнатися про мільйони зірок, може відрізнити супутник від комети чи сигнальних вогнів літака. Учні потрібно навести телефон на небо, програма миттєво з'єднає зірки в сузір'я, а також проінформує про планети Сонячної системи. Тож можна використовувати цей застосунок у межах дослідження тем «Всесвіт. Галактика. Чумацький шлях», «Сузір'я. Велика Ведмедиця та Мала Ведмедиця, Полярна зоря» у 4-му класі.

Під час вивчення Сонячної системи діти мають можливість не просто розглядати малюнки в підручнику, а по-справжньому зануритися в космічний простір: дитина «літає» між планетами, вивчаючи їх таємниці. За допомогою програми *AR Solar Sestem, Amazing Space Joumey* для VR-окулярів та смартфонів здобувачі освіти відкривають для себе Сонячну систему та досліджують Сонце, планети та їх супутники в приголомшливих деталях, спостерігають за положенням та орбітою планет.

За допомогою VR-окулярів та смартфонів (YouTube, відеоролики для 3D окулярів) учні можуть подорожувати на дні океану, вивчати флору та фауну, підійматися на вершини гір, вивчати пустелі.

Існує безліч додатків і платформ доповненої реальності, кожна зі своїми функціями та можливостями. Педагоги мають ретельно обирати інструменти, які найбільше підходять для конкретної навчальної програми та цілей, урахувавши такі фактори, як простота використання, сумісність з наявними пристроями та якість навчального контенту.

Доповнена реальність (*AR – augmented reality*) – відносно новий інструмент для освіти. І хоча він не може і не має повністю замінити методи викладання, які існують багато років, але може якісно доповнити навчання:

зробити його доступнішим, простішим і цікавішим.

Список використаних джерел

1. Що таке доповнена реальність. URL: <http://ipkey.com.ua/uk/faq/929-augmented-reality.html> (дата звернення: 10.05.2025).
2. Доповнена реальність: як пристрої розширюють межі сприйняття. URL: <https://techtoday.in.ua/reviews/dopovнена-realnist-yak-pristroyi-rozshiryuyut-mezhi-spriinyattya-25994.html> (дата звернення: 10.05.2025).
3. Віртуальна реальність: принципи роботи та переваги для навчання. Незалежна Освітня Корпорація.
4. TeachHub. URL: <https://teach-hub.com/virtualna-realnist/> (дата звернення: 10.05.2025)

МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Боровик Оксана Вікторівна, учитель початкових класів 2 категорії Глухівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №6 Глухівської міської ради Сумської області

Ключові слова: мотивація, педагог, освітній процес, системність, батьки, учні початкових класів.

Тема мотивації навчальної діяльності, особливо учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти, є надзвичайно важливою. Адже мотивація – це рушійна сила. І головним фактором якісного засвоєння інформації, формування умінь та навичок є бажання навчатися, здобувати та засвоювати знання. Дітям молодшого шкільного віку насправді дуже важко зрозуміти мету навчання. Їх приваблюють яскраві малюнки, веселі історії, активна анімація, руханки тощо.

Уважаємо, що першочерговим завданням учителя початкових класів закладів загальної середньої освіти є формування в маленьких школярів навчальної мотивації. Майстерність педагога полягає в тому, щоб розробити та впровадити стратегію мотивації класу та кожного учня окремо.

Великим викликом сьогодення є непроста безпекова ситуація, що впливає на умови навчання. Переважно змішана або дистанційна форма проведення уроків, постійні тривоги, стреси, ночі, проведені у сховищах, дуже деструктують освітній процес.

Учні 1-4-х класів, як правило, не мають глибинної мотивації. Їхню увагу приваблює усе яскраве, інтерактивне та веселе. Звичайно, не можна перетворювати освітній процес на суцільну гру та розваги, але можна впроваджувати ігрові моменти на уроках, будувати мотивацію учнів на основі їхніх вікових психологічних особливостей та сферах інтересу.

Пропонуємо використовувати такі прийоми:

- епізодичні яскраві малюнки, презентації, аудіо та відеоматеріали;
- інтерактивні вправи;
- ігрові вправи;
- різноманітні інтернет-платформи;
- фізкультхвилинки та релаксаційні вправи;
- глибокі змістовні бесіди про значення навчання в житті людини;
- співпраця з батьками, надання порад батькам щодо мотивації навчання своєї дитини.

Надзвичайно важливо навчити кожну дитину вчитися. Щоб вона могла отримувати знання впродовж всього життя, розуміла значення навчання, саморозвитку, утворення нових нейронних зв'язків, підкорювала нові вершини. Про все це варто говорити з учнями «дитячою мовою», простими словами та прикладами з повсякденного життя. І вони починають усвідомлювати довготривалу перспективу процесу навчання. Якщо це проводити систематично та насправді бути зацікавленим, то навіть у першому класі учні стають більш мотивованими.

Дуже важливо, щоб батьки також працювали в цьому напрямі, вимогливо

та терпляче допомагали дитині усувати шкільні перешкоди, ефективно мотивували її. Значну частину часу батьківських зборів присвячуємо цьому питанню. І є позитивні результати.

У практичній роботі радимо збалансувати поєднання ігрових та інтерактивних методів із викладом та закріпленням матеріалу. Величезною проблемою сьогодення є несприйняття дітьми простої спокійної мови, класичного викладу теми уроку. Їхній мозок розпечений швидким дофаміном Тік-току та шортсів, цифровими інноваціями тощо. У зв'язку з цим знизилась увага, сприйняття, пам'ять молодших школярів. Тому навмисно впроваджуємо на уроці такі моменти, де учні слухають голос, слідкують за логікою розкриття теми, робимо паузи, де учні автоматично говорять відповідне слово. Таким чином, вони є активними учасниками уроку. Дошка і крейда – є базою, а на дистанційних уроках – екран вчителя та віртуальний олівець. Усе інше – це допоміжні методи. Уважаємо, що першочергово необхідно закласти основу, базу, а потім урізноманітнювати урок цікавинками.

Підсумовуючи, підкреслимо, що мотивація є ключем до ефективного навчання та всебічного розвитку маленьких школярів. Вона допомагає їм не лише отримувати знання, але й зростати як особистості, які прагнуть до самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Алексеева М.І. Мотиви навчання учнів: посібник для вчителів. Київ: Радянська школа. 1974.
2. Бойченко Л. Мотивація навчальної діяльності. *Завуч*. 2011. № 11. С. 12.
3. Волянюк А. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Том 1. 198 с.
4. Казьмін В. Проблема формування мотивації у навчальній діяльності. *Завуч*. 2004. № 5. С. 8.

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ З ООП

Вишник Денис Олександрович, учитель інформатики Глухівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №3

***Ключові слова:** дистанційне навчання, учні з ООП, цифрові інструменти, інклюзія, адаптація, онлайн-освіта.*

У тезах розглянуто можливості цифрових інструментів, які забезпечують ефективну організацію дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами. Окреслено переваги адаптивних технологій, приклади використання платформ, що сприяють інклюзивному навчанню, а також окремі труднощі, які виникають під час реалізації дистанційної освіти в умовах інклюзії.

У сучасних умовах цифрова трансформація освіти відкриває нові можливості для реалізації інклюзивного навчання. Особливо актуальним є використання цифрових інструментів під час організації дистанційної форми навчання для учнів з особливими освітніми потребами (ООП). Це зумовлено потребою забезпечити доступність, гнучкість і персоналізацію навчального процесу для кожної дитини.

Однією з ключових переваг цифрового середовища є можливість використання адаптивних платформ, що дозволяють урахувати індивідуальні особливості сприймання інформації. Наприклад, *Google Classroom*, *Zoom*, *Classtime* та *LearningApps* мають функціонал, який дозволяє знижувати когнітивне навантаження, структурувати подачу матеріалу, а також використовувати візуальні й аудіовізуальні підказки. Як зазначає С. Г. Литвинова, цифрові технології здатні забезпечити підтримку пізнавальної активності учнів з ООП, зокрема завдяки мультимодальному підходу та адаптації контенту до індивідуальних можливостей [3].

Цифрові додатки, як-от: Book Creator, Canva for Education, Padlet, є

дієвими інструментами в навчанні дітей із розладами аутистичного спектра та порушеннями мовлення. Вони дають змогу створювати персоналізований візуальний контент, що сприяє кращому розумінню матеріалу. За даними збірника матеріалів конференції «Інклюзивне освітнє середовище» [4], такі інструменти підтримують інтерес дітей, розвивають навички комунікації та дозволяють візуалізувати навчальні завдання.

Особливо важливу роль відіграють засоби альтернативної та додаткової комунікації (AAC), зокрема CoughDrop, Avaz, Proloquo2Go, які дозволяють налагоджувати комунікацію з учнями, які мають труднощі з мовленням або не розмовляють взагалі. Такі технології активно використовуються в практиці інклюзивного навчання, забезпечуючи участь усіх дітей у спільній діяльності.

Серед основних труднощів варто відзначити:

- технічну неспроможність окремих родин забезпечити учнів необхідними пристроями;
- недостатній рівень цифрової компетентності в батьків;
- потребу в постійній підтримці асистентів під час онлайн-уроків.

Для подолання цих викликів доцільно впроваджувати індивідуальні освітні маршрути, проводити онлайн-консультації для батьків і залучати спеціальних педагогів до розроблення цифрових завдань.

Отже, цифрові інструменти відкривають широкі можливості для організації ефективного дистанційного навчання учнів з ООП. Їхнє використання потребує педагогічної гнучкості, технічної підготовки й міждисциплінарного підходу. Інклюзивна освіта в цифровому форматі має стати не викликом, а ресурсом розвитку індивідуальних можливостей кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Власенко К. С. Інформаційні технології в інклюзивному освітньому середовищі: можливості та перспективи. *Педагогічний дискурс*, 2021. № 30. С. 53–58.
2. Гринюк С. Є. Цифрові інструменти дистанційного навчання в

інклюзивній школі. *Інноваційна педагогіка*, 2023. № 61. Т. 2. С. 46–50.

3. Литвинова С. Г. Технології відкритої освіти у цифровому середовищі: інклюзивний контекст. *Цифрова трансформація науково-освітніх середовищ в умовах воєнного стану*. Київ: ІТЗН НАПН України, 2023. С. 71–74.

4. XXIII Міжнародна науково-практична конференція «Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики». Збірник тез. Університет «Україна», 2023. С. 82–85. URL: <https://uu.edu.ua> (дата звернення: 05.05.2025).

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Гапонько Тетяна Миколаївна, вчитель початкових класів Глухівської ЗОШ І–ІІІ ст.№6 Глухівської міської ради, Сумської області

***Ключові слова:** компетентнісний підхід, математична компетентність, математика, учні початкових класів.*

Компетентнісний підхід є основою Державного стандарту початкової освіти та передбачає формування в учнів здатності застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях.

У процесі вивчення математики в початковій школі головна увага зосереджується на формуванні математичної компетентності: уміння логічно мислити, здійснювати обчислення, розв'язувати практичні задачі, аналізувати та представляти дані.

Навчання організовується через діяльнісний підхід: застосування ігор, досліджень, навчальних проєктів, моделювання ситуацій із повсякденного життя.

Наприклад, під час вивчення теми «Гроші» вчитель може змоделювати ситуацію покупки товарів у магазині. Учні не просто виконують обчислення, а й

приймають рішення: скільки грошей потрібно, яку задачу дадуть, що вигідніше купити — тобто застосовують знання в життєвому контексті.

Особливе значення має інтеграція математичних знань з іншими освітніми галузями, що сприяє кращому розумінню змісту та практичному застосуванню.

Формувальне оцінювання допомагає відстежувати прогрес учня, підтримує мотивацію та забезпечує зворотний зв'язок між учителем і дитиною.

Застосування цифрових ресурсів та наочності підвищує інтерес до навчання та сприяє розвитку ключових компетентностей. Наприклад.

1. Онлайн-гра «Математичне доміно» (платформа: LearningApps.org).

Мета: автоматизувати обчислення додавання і віднімання в межах 100.

Інструкція для учня: Перетягни плитки так, щоб приклад і правильна відповідь збіглися.

Посилання (приклад): <https://learningapps.org/display?v=pzq5q4bna21>

2. Google Форми: Тест на обчислення периметра.

Мета: формування навичок знаходження периметра прямокутника.

Інструкція: Обчисли периметр кожної фігури та обери правильну відповідь.

Посилання на форму: (вставити власне посилання на Google Form)

3. QR-квест «Знайди відповідь».

Мета: розв'язування задач у нестандартній формі.

Інструкція: Зіскануй QR-код і виконай задачу, потім знайди наступну підказку.

Інструменти: QR-коди (генератор: <https://www.qr-code-generator.com/>)

У центрі навчального процесу – учень як активний учасник пізнавальної діяльності, здатний самостійно здобувати знання, мислити критично та працювати в колективі.

Список використаних джерел

1. Кірик М. Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб.

Львів: Світ, 2019. 136 с.

2. Скворцова С.О., Онопрієнко О.В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1-2 класах закладів середньої освіти на засадах інтегрованого і компетентнісного підходів: навч.-метод.посіб. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 352 с.

3. Берендеев С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Сучасні підходи і технології Нової Української школи: компетентнісно орієнтовані завдання як засіб формування ключових компетентностей. Випуск 2 : Навчально-методичний посібник. Київ, 2023. 145 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ НУШ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Денисенко Антоніна Анатоліївна,
вчитель початкових класів, старший вчитель
ШПШ «Паросток» Шосткинської міської ради
Сумської області

***Ключові слова:** НУШ, компетентність, громадянська компетентність, інтегрований курс «Я досліджую світ».*

Основним завданням закладів загальної освіти сьогодні стає розвиток ключових компетентностей, основними рисами яких є багатофункціональність, надпредметність, багатовимірність. Щодо ключових компетентностей, адекватним освітнім традиціям і соціокультурному контексту сучасного українського суспільства, що найбільш прийнятним для нас є принцип відбору у відповідності до сфер суспільного життя, в яких сьогодні відбувається самореалізація особистості та здійснюється її діяльність.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» як предмет в початковій освіті створює основне підґрунтя для формування громадянської і соціальної

компетентностей. Одним з найактуальніших завдань освіти в Україні є створення умов для формування громадянина, для якого демократичне громадянське суспільство є осередком для розкриття творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Визначальною характеристикою такої людини має бути громадянська компетентність- її здатність реалізовувати свої права і свободи, поважати права і свободи інших громадян, розуміти власну відповідальність перед суспільством і державою за свої вчинки і вибір [1, с. 37].

Важливою складовою громадянської компетентності як риси особистості є, насамперед, поінформованість людини з питань розвитку демократії в різних країнах світу і в Україні, її здатність керуватися відповідними знаннями в умовах сучасного суспільного і політичного життя, що досягається шляхом оволодіння вміннями і навичками, необхідними для компетентної участі в громадсько-політичному житті країни. Вона передбачає також прояви активної громадянської позиції, критичне і конструктивно-творче ставлення до оточуючого соціального середовища.

Розвиток громадянської компетентності учня як організований процес відбувається під впливом різних соціальних інститутів. У початковій школі закладаються основні моральні цінності, норм поведінки, починається формування особистості, яка усвідомлює себе частиною і громадянином своєї держави: розвиваються комунікативні здібності дитини, що дозволяють їй інтегруватися в суспільство, сприяють формуванню умінь спілкуватись і розв'язувати конфліктні ситуації через діалог.

Формування громадянської компетентності базується на реалізації і освітньому процесі діяльнісного підходу, відповідно до якого в структурі особистості виникають і закріплюються передусім ті новоутворення, у «конструювання» яких індивід вкладає свої почуття, власну працю, енергію, конкретну дію, проявляючи цілеспрямовану активність. Отже, активну громадянську позицію підростаючої людини легше сформувати через засвоєння суспільного життя, коли вона бере участь у моделюванні таких явищ, на практиці засвоює навички комунікації, ведення дискусії, відстоювання власної

точки зору. Важливими складовими шкільного життя мають стати: ідея пріоритету прав особистості, демократизація управління школою, створення умов для громадянської діяльності учнів в школі і поза нею, перетворення школи у відкрите співтовариство, створення атмосфери взаємоповаги, взаємовідповідальності, конструктивного діалогу, спілкування, консенсусу інтересів всіх груп учасників шкільного життя [3, с. 127].

Значущим у розвитку громадянської компетентності є також особистісно-орієнтований підхід, коли в центрі освітнього процесу стоять інтереси дитини, її потреби та можливості, права окремого індивіда, його суверенітет [1, с. 39]. Покоління сьогодення необхідно навчати не того, чого вчили раніше. Потрібно вчити дітей уміння мислити, самостійно здобувати інформацію й критично її оцінювати та використовувати, а не просто накопичувати й запам'ятовувати.

Навички ХХІ століття насамперед передбачають наявність у молодій людини почуття людської гідності й відповідальності, а також бажання якнайкраще вирішувати нагальні проблеми своєї держави та приносити користь своїй маленькій батьківщині вже сьогодні.

Виховання людини відбувається тільки у людському середовищі, і від того, наскільки глибоко відбиваються в цьому середовищі моральні здобутки людства, світ людини, ідеї суспільства й держави, залежить ефективність навмисних, передбачених, цілеспрямованих зусиль вчителя. Моральна вихованість полягає у тому, що молода людина прагне робити добро для інших й не може діяти інакше.

І саме сьогодні в умовах розбудови громадянського суспільства становлення патріотизму, національної самосвідомості юних громадян стає пріоритетним завданням початкової навчальної діяльності. Тому однією з основних цілей навчання школярів у початковій школі є підвищення якості у розвитку здібностей через залучення інтересу до конструкторської діяльності. Заняття технічним конструюванням спираються на знання й уміння, отримані на уроках математики, інформатики, я досліджую світ й технології. У процесі роботи над моделями з конструктора в учнів з'являється інтерес до предметних шкільних дисциплін, відбувається закріплення досліджуваного на уроках

теоретичного матеріалу, відбувається рівень його усвідомленості, створюються умови для розвитку просторових уявлень.

LEGO – це найпоширеніша сьогодні педагогічна система, що використовує моделі реального світу й предметно-ігрове середовище навчання та розвитку дитини, широко поєднується з інноваційними технологіями – STEAM.

Основним принципом навчання є принцип «навчання через дію»: діти отримують знання в процесі побудови та дослідження.

Конструктори LEGO – це цікавий матеріал, що стимулює дитячу фантазію, уяву, формує моторні навички. Конструювання допомагає дітям утілювати в життя свої задумки, будувати й фантазувати. На мою думку, поєднання STEAM-освіти з LEGO дає широкі можливості в організації освітнього процесу. Отже, здобувач освіти початкової школи повинен не тільки володіти типовим набором навичок, а й мати здатність кожного разу під конкретне завдання їх підбирати. Нашим дітям є куди розвиватися: у майбутньому дослідницька сторона в світі стане більш яскраво вираженою, а вчитель перетвориться на фахівця, який допомагатиме вчитися і спонукатиме вчитися все життя.

Отже, результативність формування й розвитку громадянської компетентності значною мірою залежить від того, наскільки розвиненими є вміння і навички самоорганізації, його здатність до критично-творчого мислення, усвідомлення власних світоглядних орієнтацій, що є основою життєвого вибору й громадянської позиції особливо у нашому буремному сьогодні.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavno-gostandart-rochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 05.05.2025).
2. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.05.2025).

3. Пометун О.І., Гупан Н.М., Власов В.С. Компетентнісно орієнтована методика навчання в початковій школі: методичний посібник. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с. (дата звернення: 05.05.2025).

4. Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2006. 328 с.

5. Сучасні освітні тренди. STEM-освіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/stem-osvita-310.html> (дата звернення: 05.05.2025).

ІНТЕГРАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МЕТОДИЧНУ СИСТЕМУ УРОКУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Дерпа Галина Іванівна, учитель початкових класів вищої категорії Глухівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 6 Глухівської міської ради Сумської області

***Ключові слова:** критичне мислення, початкова школа, НУШ, мисленнєві стратегії, методика навчання, молодший школяр, педагогічні технології, інтегроване навчання, рефлексія, активне навчання.*

Сучасна українська початкова освіта активно трансформується відповідно до вимог суспільства знань, де головною метою навчання є не лише засвоєння інформації, а й розвиток мислячої, самостійної, ініціативної особистості. У цьому контексті особливої актуальності набуває впровадження технологій розвитку критичного мислення в навчальний процес початкової школи, що є складовою реалізації компетентнісного підходу, задекларованого Концепцією Нової української школи. Йдеться не про механічне впровадження окремих прийомів, а про системну методичну інтеграцію мисленнєвих стратегій у структуру кожного уроку, яка базується на вікових особливостях дітей молодшого шкільного віку, особистісно-орієнтованому підході, принципах партнерської педагогіки та рефлексивного навчання.

Розвиток критичного мислення в молодших школярів передбачає створення навчального середовища, у якому дитина має змогу не тільки отримувати знання, а й осмислювати їх, ставити запитання, оцінювати варіанти, висловлювати обґрунтовану думку, зіставляти різні точки зору. В умовах початкової школи така діяльність реалізується через вбудовані в методичну систему уроку стратегії: на етапі актуалізації знань – «Прогнозування за заголовком», «Передбачення», «Ключові слова»; під час вивчення нового матеріалу – «Кола Вена», «Сенкан», «Тонкі і товсті запитання», «Кубування», «Порівняльна таблиця», «Фішбоун»; у процесі осмислення і рефлексії – «Щоденні п'ять», «Пресметод», «Три П», «Емоційна мітка». Усі ці прийоми дозволяють інтегрувати пізнавальну активність і мисленнєві операції в процес формування предметних і міжпредметних компетентностей учнів 1–4 класів.

У практичній діяльності вчителя початкових класів ефективними є підходи, що дозволяють реалізувати критичне мислення в умовах інтегрованого уроку, де зміст навчального матеріалу подається через реальні або змодельовані життєві ситуації. Важливим чинником є контекстність завдань, коли учні виконують вправи, пов'язані зі світом їхніх інтересів, емоцій, спостережень. У межах таких уроків широко використовуються прийоми сторітелінгу, дослідницьких запитів, моделювання ситуацій вибору, формування запитань до тексту або задачі, створення гіпотез і перевірка їх у процесі групової роботи.

Стратегія «Шість капелюхів мислення» дає можливість учням оцінювати ситуацію з різних точок зору, а «Діамант» – виокремлювати головне і другорядне. На уроках української мови, літературного читання, математики та інтегрованого курсу «Я досліджую світ» доцільно використовувати графічні організатори, логічні схеми, ментальні карти, візуальні конструктори, які допомагають учням структурувати інформацію, знаходити причинно-наслідкові зв'язки та формулювати висновки.

Педагогічна ефективність застосування технологій критичного мислення значною мірою залежить від психологічної безпеки учнів у класі. Для цього вчитель створює простір, де кожна дитина має право на власну думку, не боїться помилитися, отримує підтримку в процесі пошуку відповідей. На

уроках застосовуються сигнальні картки, система вибору варіантів, робота в малих групах за ролями, завдання з розбіжностями в думках, дебатні мініформати, що активізують внутрішню мотивацію і розвивають гнучкість мислення. Значну роль відіграє і впровадження цифрових інструментів, таких як: Padlet, Jamboard, Wordwall, Miro, які дозволяють візуалізувати мисленнєві операції, створювати колективні мапи думок, працювати з цифровими кубами Блума, проводити формувальне оцінювання в реальному часі.

Особливого значення набуває побудова індивідуальної освітньої траєкторії учня через завдання з відкритим результатом, побудову логічних ланцюгів, створення запитань до змісту навчального матеріалу.

Цікавою формою інтеграції критичного мислення є мікропроекти, у межах яких учні об'єднують знання з різних освітніх галузей, проводять спостереження, фіксують дані в таблицях, готують мініпрезентації або висновки у форматі коміксу, лепбуку чи інфографіки. Такі завдання вимагають від дитини не лише розумової активності, а й самостійного планування дій, що є основою розвитку рефлексивності, вольової регуляції та цілеспрямованості. У цьому процесі педагог виступає фасилітатором, наставником і партнером, який забезпечує доступ до ресурсу, але не дає готових відповідей.

Серед форм методичної роботи, які сприяють поширенню технологій критичного мислення в освітньому середовищі початкової школи, важливу роль відіграють педагогічні майстерні, методичні хаби, авторські платформи з прикладами уроків, цифрові колекції мисленнєвих карт, інтерактивні сценарії уроків. Створення шкільної або міжшкільної платформи взаємонавчання з обміну методичними кейсами, відкритих спільних Google-дисків з підбірками завдань, презентацій, відеоінструкцій дозволяє педагогам різних шкіл об'єднувати зусилля та будувати сучасну методичну екосистему, що відповідає викликам часу. Участь у тренінгах, проєктах, сертифікаційних курсах з теми критичного мислення формує в учителя впевненість у здатності трансформувати власну практику відповідно до нових підходів.

У практичній роботі з першокласниками ефективно зарекомендували себе короткі щоденні вправи на розвиток мислення, які вбудовуються в структуру

ранкових зустрічей або стають частиною математичних, мовних і природничих хвилинок. Завдання типу «Що тут зайве і чому?», «Назви всі можливі варіанти відповіді», «Поясни логіку твердження», «Склади своє запитання до теми» активізують аналітичне та причинно-наслідкове мислення. Робота з текстами та ілюстраціями, коли учень має не лише відповісти, а й сформулювати власну гіпотезу, знайти помилку, оцінити правильність висловлювання, створює базу для розуміння, а не механічного запам'ятовування. На уроці читання після прослуханої казки діти складають карту персонажів, виділяють мораль, моделюють альтернативні фінали. На математиці вчитель пропонує завдання на знаходження закономірності, створення власних прикладів за зразком, розв'язання задач із нестандартним запитанням, а потім учні самостійно формулюють подібну умову для однокласників. Така діяльність формує не тільки логіку, а й соціальні навички аргументації, вміння працювати з інформацією, яка не подається в готовому вигляді.

Під час вивчення курсу «Я досліджую світ» вчитель організовує дослідницькі ситуації з пошуком рішень у парах або групах: учні отримують коротку проблему, обговорюють її, формулюють декілька версій відповіді, порівнюють варіанти й роблять вибір. Важливо, щоб діти самі ставили запитання до явищ природи, поведінки людей, організації простору. У цифровому середовищі активно використовуються інтерактивні дошки, де учні розміщують свої гіпотези, добирають аргументи, голосують за найбільш переконливу версію, додають візуальні схеми або короткі пояснення. За такого підходу учень не лише вчиться думати, а й відчуває власну причетність до процесу пізнання, що зміцнює самооцінку, послідовність дій, готовність до співпраці. Формування критичного мислення в початковій школі – це процес, який реалізується через прості, але змістовні кроки, які щодня закладають фундамент цілісної, самостійної особистості з активною позицією до навчання та життя.

Отже, інтеграція технологій розвитку критичного мислення в методичну систему уроку в початковій школі – це не лише педагогічний прийом, а потужний інструмент формування вільної, мислячої, емоційно зрілої

особистості, здатної до аналізу, самостійного вибору та співпраці. Цей процес вимагає від учителя глибокої методичної підготовки, гнучкості, здатності бачити урок як середовище розвитку дитини, а не лише як структуру подачі знань. У сучасній школі критичне мислення не є привілеєм старших класів, воно починається вже з першої сходинки шкільного життя, коли дитина вчиться бачити зміст, ставити запитання і не боятися шукати відповідь.

Список використаних джерел

1. Пометун О.І. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. 144 с.
2. Пометун О.І. Основи критичного мислення : навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 216 с.
3. Пометун О.І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навчально-метод. посібник. Київ, 2020. 104 с.
4. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О.І. Пометун, І.М. Сущенко. Київ, 2017. 96 с.
5. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення учнів; наук. ред., передм. О.І. Пометун. Київ : Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Зоц Олена Анатоліївна, учитель початкових класів вищої категорії Конотопської початкової школи «Казка» Конотопської міської ради Сумської області

Ключові слова: математична компетентність, початкові класи, інноваційні технології, освітні технології, інтерактивне навчання, компетентнісний підхід, розвиток критичного мислення, освітній процес, мотивація до навчання, креативність.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства освіта потребує нового рівня, який відповідав би міжнародним стандартам і був орієнтованим на особистість. Навчання математики в початковій школі має сприяти розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, а саме: пізнавальних інтересів, аналітичності розуму, вміння віднаходити оптимальне рішення. У сучасній швидкоплинній освіті соціально-економічний рівень початкової освіти залежить від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтується на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання в початковій школі.

Мета публікації – висвітлити ефективні методи та інструменти, які сприяють розвитку математичних навичок у молодших школярів, показати, як інноваційні технології можуть підвищити мотивацію до навчання, покращити розуміння математичних концепцій, а також сприяти розвитку критичного мислення та креативності в дітей.

На сьогодні в системі початкової освіти особливо актуальним є впровадження інноваційних методів навчання, яке здійснюється за такими напрямками:

- демократизація навчального процесу;
- забезпечення автономії учнів у навчанні;
- суттєва зміна ролі вчителя у навчальному процесі;
- впровадження кооперативного навчання;
- індивідуалізація навчального процесу;
- інформатизація навчального процесу;
- інтенсифікація навчального процесу та максимальна активізація студентів у ньому;

- використання проблемного підходу до навчання.

Одним з таких методів, який набуває особливого поширення в початковій загальноосвітній школі, є метод навчальних проєктів – самостійна діяльність учнів (індивідуальна, парна, групова), що передбачає сукупність певних дій, документів, текстів із метою розв'язання деякої проблеми з отриманням кінцевого результату практично важливого для учасників проєкту (якщо це теоретична проблема, то пропонується конкретне її розв'язання, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження). Цей метод передбачає гуманізацію, демократизацію та реалізацію впровадження індивідуалізації навчального процесу; сприяє інтелектуальному розвитку учнів; виробленню дослідницьких, творчих, пізнавальних навичок; критичного мислення.

Значна кількість основних методичних інновацій у математиці пов'язана сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає досить часто використання наочних прикладів та демонстрації певних процесів, що практично неможливо (або займає багато часу підготовка – побудова на дошці фігури) без використання демонстраційного екрану. Саме демонстрація процесу розв'язання задачі (процес побудови схем) спростить сприйняття учнями матеріалу і призведе до кращого засвоєння, а також звільнить вчителя від рутинної роботи з побудови складних фігур і т.д. (що потребує додаткового часу).

Інтерактивне навчання за умови правильного застосування робить можливим різко підвищити процент засвоєння матеріалу, оскільки запам'ятовування відбувається не лише через «зазубрювання» правил та формул, а й значною мірою завдяки зоровій пам'яті та використанню аналогій із навколишніми речами.

Однією з важливих функцій вчителя є ефективно керування процесом розвитку учнів. Щоб здійснювати таке керівництво, учитель повинен мати об'єктивну інформацію щодо рівня навчальних досягнень учнів. Використання сучасних інформаційних технологій, зокрема персонального комп'ютера, дає можливість інтенсифікувати процес оцінювання знань учнів, зробити його

більше систематичним, оперативним.

Інтерактивне навчання в початковій школі може відбуватися: у парах (2 учні); у групах (3-4 учні); у малих групах (5-7 учнів) разом із учителем. Ураховуючи вікові психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, не всі інтерактивні технології можна використовувати одночасно. На цьому етапі можна застосовувати принцип послідовності та поступово переходити від простих до складних технологій. На нашу думку, у 1-му класі доцільно використовувати такі інтерактивні технології: «Робота в парах», «Знайди когось», «Мікрофон», «Незакінчене речення». У 2-му класі: «Робота в малих групах», «Карусель». У 3-4-х класах: «Мозаїка», «Проект», «Прес», «Дерево рішень», «Шкала думок» та ін.

Інтерактивні технології можуть використовуватися майже на всіх структурних етапах уроку математики в початкових класах, як у процесі перевірки домашнього завдання, так і під час узагальнення та систематизації знань. Розглянемо застосування технологій «Шкала думок», «Прес» та «Робота в парах» на фрагменті уроку математики з теми «Розв'язування задач на рух» за підручником С. Скворцової «Математика», 4 клас.

Задача. З двох сіл виїхали одночасно на зустріч один одному трактор та бричка з конем. Трактор рухався зі швидкістю 9 км/год, а швидкість брички 7 км/год. Чому дорівнює відстань між селами, якщо вони зустрілися через дві години?

Аналіз задачі відбувається за допомогою технології «Мікрофон», учні дають відповіді на запитання вчителя.

- Про що розповідається в задачі? (Про трактор і бричку).
- Що відомо про трактор? (Трактор рухався зі швидкістю 9 км/год).
- Що відомо про бричку? (Бричка рухалася зі швидкістю 7 км/год).
- Через скільки годин вони зустрілися? (Вони зустрілися через 2 години).
- Про що запитується в задачі? (Чому дорівнює відстань між селами).
- Чи можемо ми відразу відповісти на запитання задачі? (Ні).
- Що потрібно знати, щоб відповісти на запитання задачі? (Відстань

тракториста та відстань брички).

– Якою арифметичною дією ми знайдемо відстань трактора? (Дією множення).

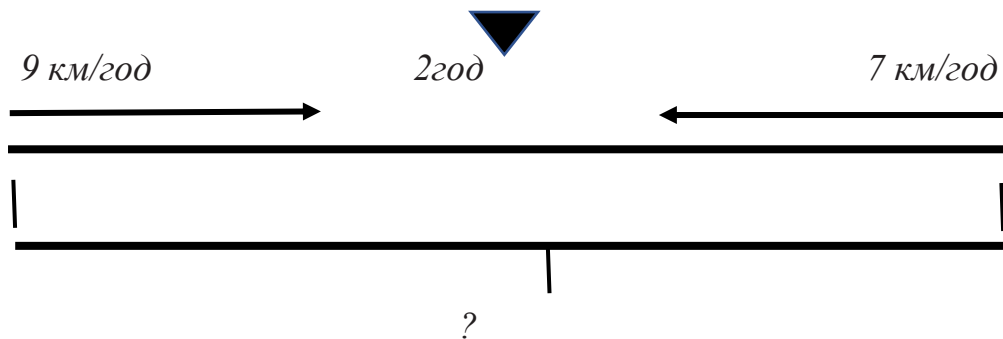
– Якою арифметичною дією ми знайдемо відстань брички? (Дією множення).

– Чи можемо тепер відповісти на запитання задачі? (Так).

– Якою арифметичною дією? (Дією додавання).

Далі вчитель пропонує учням скласти коротку умову до задачі, застосовуючи інтерактивну технологію «Шкала думок».

Короткий схематичний запис умови задачі

Згодом вчитель пропонує розв'язати задачі, використовуючи інтерактивну технологію «Прес», яка використовується, коли виникають суперечливі питання і потрібно зайняти й аргументувати чітко визначену позицію з суспільної проблеми. Отже, в учнів є можливість під час уроків навчання формулювати та висловлювати свою думку.

Отже, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання в початковій школі.

Список використаних джерел

1. Моцик Н.Д. Інтерактивне навчання на уроках математики в початкових класах. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2011. Вип. 8. С. 299–303.

2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Pid zag. red. Bibik N. M. Kyiv. TOB «Vydavnychij dim «Plyady», 2017. 206 s.

3. Rudenko T.P. Interaktyvni metody navchannya v praktyci roboty vchyteliv pochatkovih klasiv. Rubizhne. 2012. 12 s.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Луценко Тетяна Григорівна, вчитель початкових класів Кременчуцького ліцею № 10 «Лінгвіст» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Ключові слова: інклюзивна освіта, психолого-педагогічний супровід, молодші школярі, особливі освітні потреби, емоційна підтримка, соціально-емоційне навчання, адаптація.

Повномасштабна війна в Україні суттєво змінила умови життя й навчання дітей. Освітній процес опинився в новій реальності, що супроводжується постійною загрозою, втратою домівок, переміщенням, розлукою з родиною, нестачею стабільності та відчуттям безпеки. Війна створює додаткові психоемоційні виклики для всіх дітей, особливо для дітей з ООП (особливими освітніми потребами). Потреба у підтримці, адаптації, стабілізації емоційного стану та забезпеченні доступу до якісної освіти зростає.

Ці виклики особливо болісно позначаються на молодших школярах, психіка яких лише формується. Ще більш вразливою є категорія дітей із особливими освітніми потребами (ООП), які потребують постійної індивідуальної уваги, спеціально організованих умов навчання, а також емоційної, психологічної й педагогічної підтримки.

Війна зумовила появу нових форм травматичного досвіду в дітей, що виявляється в підвищеній тривожності, агресивності, замкненості, порушенні сну й концентрації уваги. Виникає потреба в безпечному середовищі та емоційній підтримці. Психологічні реакції на травму: страх, агресія, замкнутість. Саме тому зростає потреба у створенні безпечного, підтримуючого освітнього простору, у якому дитина зможе не лише навчатися, а й емоційно відновлюватися.

Останні дослідження підкреслюють необхідність посилення психолого-педагогічного супроводу як для дітей, так і для педагогів. Зокрема, С. Алексєєва [1] акцентує увагу на використанні сучасних онлайн-ресурсів у забезпеченні безперервності інклюзивного навчання в умовах воєнного стану. Водночас, за даними Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України [2], значна увага має приділятися профілактиці емоційного вигорання вчителів, адже емоційно стабільний педагог здатен ефективно підтримати дітей.

Інклюзивне навчання, яке передбачає рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей, набуває особливої ваги в умовах війни. Дитина має не просто перебувати в навчальному середовищі, а бути повноцінним його учасником, незважаючи на наявні порушення розвитку, психоемоційні стани або зовнішні обставини. Інклюзія – це не лише фізичне включення дитини до класу, а й забезпечення повної участі в освітньому процесі. Важливість індивідуального підходу до кожного учня, особливо в кризових умовах. Для цього необхідна система психолого-педагогічного супроводу, яка враховує індивідуальні особливості дитини, рівень її адаптації, тип освітніх потреб, а також соціально-психологічний контекст.

Інклюзія (від Inclusion – включення, залучення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [3].

Діти молодшого шкільного віку часто демонструють тривожність, замкнутість, агресивність, порушення сну й уваги. Вони особливо потребують підтримки, передбачуваності та безпеки. Дитина в стані стресу вчиться гірше, тому пріоритетом має бути не лише навчання, а й відновлення емоційного ресурсу [4].

Роль психолога і педагога у супроводі дитини. Психолого-педагогічний супровід дитини є важливою складовою якісного освітнього процесу, особливо в умовах війни, дистанційного або змішаного навчання. Такий супровід

спрямований на збереження психічного здоров'я дитини, підтримку її емоційного стану та забезпечення доступності навчання.

Психолог здійснює діагностику психоемоційного стану дитини, допомагає стабілізувати його, розвиває копінг-стратегії подолання стресу та адаптації до складних обставин. Ефективними методами є індивідуальні та групові заняття, арттерапія, казкотерапія, тілесно-орієнтовані практики, соціально-емоційне навчання (СЕН). У дистанційній формі роботи особливого значення набуває збереження емоційного контакту, активна взаємодія з батьками та подолання технічних і психологічних бар'єрів.

Педагог адаптує навчальний матеріал відповідно до потреб дитини, створює підтримуючий мікроклімат у класі, використовує ігрові форми навчання, які сприяють зниженню тривожності. Він тісно співпрацює з асистентом вчителя, батьками та фахівцями інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ), забезпечуючи командну підтримку дитини. Важливо, щоб учень відчував безпеку, прийняття та підтримку.

Психолого-педагогічний супровід в онлайн-форматі має враховувати нові виклики: збереження мотивації, технічні труднощі, зниження соціального контакту. Ефективною є активна участь батьків, налагодження чіткої комунікації між усіма учасниками освітнього процесу, застосування інтерактивних форм навчання та підтримки.

У кризових умовах педагоги також потребують психологічної допомоги. Збереження емоційної стійкості вчителя – запорука стабільності навчального процесу. Важливими є профілактика професійного вигорання, проведення супервізій, тренінгів, участь у підтримуючих групах.

Забезпечення супроводу дітей з ООП в умовах війни – це не лише педагогічне, а й гуманітарне завдання. Така підтримка допомагає дитині зберегти гідність, внутрішню силу й можливість розвиватися попри зовнішню нестабільність

Отже, комплексний супровід дітей з ООП у молодшому шкільному віці під час війни – це не розкіш, а необхідність. Взаємодія всіх учасників освітнього процесу – ключ до адаптації та розвитку дитини в складних умовах.

Якісний супровід можливий лише за умови співпраці всіх учасників освітнього процесу – дитини, родини, вчителя, асистента, психолога, фахівців ІРЦ та керівництва школи. Важливо:

- створити інклюзивне середовище, де панують довіра, гнучкість і прийняття;
- підтримувати психічне здоров'я не тільки дітей, а й педагогів, які щодня працюють у стресових умовах;
- впроваджувати гуманні підходи до навчання навіть у кризовий час;
- забезпечити педагогів ресурсами та допомогою на рівні державної політики.

Освіта в умовах війни має залишатися простором турботи, сили й розвитку. А емоційна стійкість вчителя – це опора для дитини.

Список використаних джерел

1. Алексеева С. Особливості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. *Український Педагогічний журнал*, 2023. № 1, С. 59–65. URL : <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/645> (дата звернення: 09.05.2025).
2. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. *Профілактика емоційного вигорання педагогів в умовах воєнного стану*. 2023. URL : <https://ipood.com.ua/novini/profilaktika-emociynogo-vigorannya-pedagogiv-v-umovah-voennogo-stanu/> (дата звернення: 09.05.2025).
3. Колупаєва А. А., Софій Н. З., Най да Ю. М. та ін. *Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально методичний посібник / За заг. ред. Даниленко Л. І. Київ : 2007. 128 с.*
4. ЮНІСЕФ Україна. *Психосоціальна підтримка дітей під час війни: Порадник для освітян*. 2022. URL : <https://www.unicef.org/ukraine> (дата звернення: 10.05.2025).

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НУШ

Назаренко Світлана Миколаївна,
в.о. директора Шосткинської початкової школи
«Паросток» Шосткинської міської ради
Сумської області

Ключові слова: діяльнісний підхід, ключові компетентності, початкова школа, Нова українська школа (НУШ).

Концепція НУШ спрямована на створення школи, у якій дітям буде приємно навчатися і яка даватиме не лише знання, а й уміння застосовувати їх у житті. Формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах Нової української школи є головним завданням освітнього процесу. НУШ орієнтована на виховання всебічно розвиненої, здатної до самостійного навчання та критичного мислення особистості, яка володіє не лише знаннями, а й уміннями застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях. Ключові компетентності, визначені Державним стандартом початкової освіти, є *наскрізними* і формуються інтегровано в різних освітніх галузях.

Діяльнісний підхід є не просто бажаним, а однією з необхідних умов для успішного формування ключових компетентностей учнів початкової школи, особливо в контексті Нової української школи. Він виступає своєрідним «фундаментом», на якому будуються ці компетентності.

Молодші школярі за своєю природою є активними дослідниками. Вони пізнають світ через дію, експеримент, власний досвід. Діяльнісний підхід враховує цю особливість і надає учням можливість задовольнити свою природну допитливість. Пасивне слухання та запам'ятовування інформації є менш ефективним для дітей цього віку. Активна участь у процесі навчання робить його більш цікавим, зрозумілим та таким, що краще запам'ятовується.

Діяльнісний підхід під час організації освітнього процесу забезпечує

глибоке та усвідомлене навчання. Коли учні самостійно виконують завдання, досліджують, створюють, вони не просто запам'ятовують факти, а й розуміють їхню сутність, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки.

Також діяльність є містком між теоретичними знаннями та практичними вміннями. Застосовуючи знання на практиці, учні перетворюють їх на інструмент для розв'язання проблем. Активне навчання є більш цікавим та захопливим для учнів, ніж пасивне сприйняття інформації. Коли діти бачать результат своєї праці, відчують свою значущість, їхня мотивація до навчання зростає.

Не менш важливим аспектом застосування діяльнісного підходу у формуванні ключових компетентностей учнів початкових класів є створення позитивної емоційної атмосфери в класі, що сприяє розвитку пізнавального інтересу.

Діяльнісний підхід передбачає використання різноманітних методів та прийомів, які активно залучають учнів до процесу навчання та сприяють формуванню їхніх ключових компетентностей.

Серед основних методів діяльнісного підходу, які ефективно застосовуються в початковій школі, можна виділити:

1. Проблемне навчання, а саме: створення проблемних ситуацій, постановка проблемних запитань, розв'язування проблемних завдань. Під час проблемного навчання учитель моделює та створює ситуацію, яка викликає в учнів інтелектуальне утруднення і стимулює їх до пошуку шляхів розв'язання. Діти краще засвоюють знання та розвивають вміння, коли стикаються з реальними, цікавими та значущими проблемами, які потребують самостійного пошуку рішень.

2. Проектна діяльність, яка реалізовується через дослідницькі, творчі та соціальні проекти. Саме проектна діяльність забезпечує активне залучення учнів до навчання, розвиває їхню самостійність, відповідальність, комунікативні, творчі та дослідницькі навички, а також сприяє глибокому засвоєнню знань та підвищенню мотивації до навчання.

3. Ігрові методи навчання, під час яких учні розігрують ситуації,

виконуючи різні ролі, що сприяє розвитку комунікативних та соціальних компетентностей.

4. Дослідницькі методи, які передбачають спостереження за певними об'єктами чи явищами, фіксацію результатів, експерименти, проведення простих дослідів, пошукову діяльність. Реалізація дослідницької діяльності сприяє глибокому та усвідомленому засвоєнню знань, розвиває практичні вміння та навички, формує стійкий інтерес до навчання та пізнання світу.

5. Інтерактивні методи:

- робота в парах та групах;
- мозковий штурм;
- дискусії та обговорення;
- навчання у співпраці.

6. Методи самостійної роботи, серед яких: виконання індивідуальних завдань, робота з різними джерелами інформації, створення власних продуктів діяльності (написання есе, створення презентацій, малюнків тощо).

7. Рефлексивні методи, які допомагають учням усвідомити свій навчальний досвід, проаналізувати власні дії, зрозуміти, чого вони навчилися, як вони це зробили і що потрібно зробити для подальшого розвитку.

Використання цих різноманітних методів діяльнісного підходу дозволяє вчителю створювати навчальне середовище, у якому учні є активними учасниками процесу пізнання, самостійно здобувають знання, розвивають ключові компетентності та навчаються застосовувати їх у практичних ситуаціях.

Отже, діяльнісний підхід є потужним інструментом для формування ключових компетентностей учнів початкової школи. Через активну участь у навчальному процесі, виконання практичних завдань та розв'язування реальних проблем учні не лише засвоюють знання, але й розвивають необхідні вміння, які є важливими для їхнього успішного майбутнього. Саме діяльнісний підхід забезпечує глибоке засвоєння знань, розвиток практичних навичок, підвищує мотивацію до навчання, сприяє самостійності та відповідальності, а також створює умови для соціалізації. Через активну діяльність учні стають компетентними, здатними до самостійного навчання та успішної адаптації у

швидкозмінному світі.

Список використаних джерел

1. Козакова Н. Б. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів. URL: <https://cutt.ly/1kgdprz> (дата звернення: 10.05.2025).
2. Локшина О. І. Компетентнісний підхід в освіті молодших школярів. *Початкова школа*. 2016. № 1. С. 6-10.
3. Мартиненко О. В. Діяльнісний підхід у початковій школі: теорія і практика. *Педагогічна думка*. 2019. № 1.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / За ред. О. Я. Савченко. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018.
5. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2018. № 3. С. 26–32.

РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Прохода Лілія Володимирівна, вчитель початкових класів вищої категорії Глухівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 6 Глухівської міської ради Сумської області

Ключові слова: критичне мислення, молодші школярі, інтерактивні технології, активне навчання, методи розвитку мислення, освітні інновації, педагогічні практики.

Розвиток критичного мислення в молодших школярів є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти. Світ змінюється з небаченою швидкістю, і здатність аналізувати інформацію, розпізнавати маніпуляції, формувати власні аргументовані судження стає необхідною компетенцією кожного учня. Формування критичного мислення неможливе без активного залучення дітей до

процесу навчання, а використання інтерактивних технологій відкриває нові горизонти у створенні ефективного навчального середовища. Використання цифрових ресурсів, проєктної діяльності, моделювання реальних ситуацій, інтегрованих уроків, групових досліджень дозволяє перетворити навчальний процес у захопливий світ відкриттів, де кожен учень є дослідником, аналітиком, творцем [2].

Одним із нестандартних підходів до розвитку критичного мислення є організація уроків у форматі «освітнього детективу». Учні отримують кейсову проблему, яку потрібно розв'язати, працюючи з різними джерелами інформації, шукаючи факти та аргументи [3]. На уроці української мови школярі можуть досліджувати етимологію слів, аналізувати маніпулятивні заголовки в новинах, створювати власні словники омонімів або метафоричних висловів. На математиці вирішують проблеми реального світу: що ефективніше – купувати чи виготовляти самостійно, як розрахувати витрати сімейного бюджету, чи існують математичні закономірності в природі .

Успішним методом розвитку критичного мислення є «перевернутий клас». Учні не просто слухають пояснення вчителя, а приходять на урок уже з певним обсягом знань, отриманих самостійно з інтерактивних відео, цифрових платформ або у процесі командного дослідження. Під час уроку відбувається активна дискусія, пошук відповідей на складні запитання, колективна робота над спільними проєктами. Формат уроку змінюється: учитель не дає готових рішень, а лише скеровує процес аналізу та оцінки інформації [5].

Метод «живого інтерв'ю» дозволяє занурити учнів у конкретну історичну чи літературну епоху. На уроці літературного читання учні стають журналістами, які беруть інтерв'ю у головних героїв твору, аналізуючи їхні мотиви та можливі альтернативні рішення. Такий підхід формує вміння бачити ситуацію з різних боків, оцінювати аргументи, дискутувати та знаходити найбільш обґрунтовану точку зору.

Особливу роль у розвитку критичного мислення відіграють ранкові зустрічі. Це не просто привітання та обговорення планів на день, а можливість створити атмосферу довіри, де діти можуть вільно висловлювати думки,

аргументувати позиції, ставити запитання. У процесі спільного обговорення теми дня, розгляду цікавих питань, роботи з творчими завданнями формуються навички аналізу, синтезу, оцінювання та аргументації.

«Мозковий штурм» – це ефективний метод колективного обговорення, пошуку рішень, що здійснюється через вільне накопичення ідей з певної теми, вираження поглядів усіх учасників. Цей метод дає змогу групі учнів використовувати свої інтелектуальні можливості для швидкого та ефективного виконання завдання [4].

Використовуючи метод «Мікрофон», учні можуть кількома словами або реченнями висловити свою думку щодо певного питання. У поєднанні з прийомом «Незакінчене речення» дає можливість ґрунтовніше працювати над формою висловлення власних думок, порівняти їх з іншими поглядами дітей.

Метод «перехресне навчання» передбачає, що учні самостійно досліджують тему, а потім стають викладачами для своїх однокласників. Цей підхід розвиває не лише критичне мислення, а й комунікативні навички, уміння презентувати інформацію, аналізувати відповіді інших та аргументувати свою думку.

Одним із найцікавіших прийомів є «філософське кафе», де діти обговорюють складні питання в неформальній атмосфері. Чи можна навчитися щастя? Чому люди бояться змін? Що таке справжня дружба? Школярі вчаться слухати один одного, висловлювати думки, аналізувати позиції співрозмовників.

Методологія «реальних історій» допомагає дітям аналізувати реальні події, розглядати ситуації з різних перспектив, робити власні висновки. Учні досліджують історії людей, наукові відкриття, соціальні явища, використовуючи різні джерела інформації, що сприяє формуванню медіаграмотності та аналітичних навичок. Освітній процес набуває справжньої глибини, коли критичне мислення розвивається через емоційний інтелект. Діти навчаються розпізнавати власні почуття, розуміти мотиви інших, працювати над своїми реакціями. Практики рефлексії, створення емоційних щоденників, інсценування соціальних ситуацій допомагають розширити уявлення про взаємодію з

навколишнім світом.

На уроках «Я досліджую світ» ефективним прийомом розвитку критичного мислення є метод «Науковий детектив». Учні отримують загадковий природний феномен, наприклад, «Чому листя змінює колір восени?», «Чи справді кактуси можуть вижити без води?», «Чи всі предмети притягує магніт?», «Що станеться з лимоном у воді?». Вони працюють у командах, аналізують різні наукові джерела, спостерігають за реальними прикладами, перевіряють гіпотези за допомогою експериментів і створюють власні наукові пояснення. Діти не просто запам'ятовують інформацію, а вчаться логічно будувати аргументи, перевіряти факти та доводити власну думку на основі отриманих результатів.

На уроках математики захопливим методом є «Математична розвідка». Учням пропонують реальні ситуації, у яких потрібно знайти найкраще рішення, використовуючи математичні знання. Чи вистачить зібраних коштів класу на екскурсію? Як правильно розподілити бюджет сім'ї, щоб заощадити? Який маршрут до школи буде найкоротшим і найзручнішим? Діти проводять розрахунки, аналізують варіанти, шукають альтернативні рішення та презентують їх класу. Це не лише формує математичні навички, а й розвиває вміння аналізувати інформацію, робити прогнози, ухвалювати рішення на основі логічних висновків.

Отже, критичне мислення не розвивається за один день. Це складний, але захопливий процес, що вимагає активної участі, вміння аналізувати, дискутувати, ставити запитання і шукати відповіді. Інтерактивні технології, креативні методики, цифрові ресурси та нестандартні підходи дають змогу зробити навчальний процес не лише цікавим, а й ефективним. Вони допомагають формувати свідому, мислячу особистість, здатну до прийняття рішень, аналізу інформації та творчого підходу до вирішення завдань. Це фундамент, на якому будується освіта майбутнього.

Список використаних джерел

1. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П., Сущенко І.М. Критичне мислення:

як цьому навчати: наук.-метод.посібник / за наук. ред. О.І. Пометун. Харків, 2007. 190 с.

2. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів / за наук. ред. О.І. Пометун. Київ : Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.

3. Пометун О.І. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. 144 с.

4. Пометун О.І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навчально-метод. Посібник. Київ, 2020. 104 с.

5. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О.І. Пометун, І.М. Сущенко. Київ, 2017. 96 с.

ВИКОРИСТАННЯ ХІБУКІ-ТЕРАПІЇ ДЛЯ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Сахно Оксана Іванівна, директор
Комунальної установи «Новослобідський
центр професійного розвитку педагогічних
працівників» Новослобідської сільської ради
Конотопського району Сумської області

***Ключові слова:** хібукі-терапія, безпечне освітнє середовище, психологічна підтримка.*

Сьогодні створення безпечного та підтримувального освітнього середовища для наших дітей, особливо в умовах прикордоння, де щоденні тривоги та обстріли мають значний вплив на їхній психоемоційний стан, є дуже важливим питанням. За даними UNICEF, кожна друга дитина в Україні втратила родича або друга за час повномасштабної війни. За даними ООН, за три роки вбито або поранено 2 520 дітей. Але цифри набагато більші. Офіційно зафіксовано, що понад 1600 закладів освіти були пошкоджені або зруйновані за останні три роки, і ці цифри змінюються щодня.

Війна – це стрес для дітей. Діти втрачають звичну повсякденність та впорядкованість життя. Адаже тепер ігри та навчання чергуються з повітряними тривогами, вибухами, перебуванням в укриттях. Саме тепер поняття безпечного шкільного простору набуває більш широкого значення. Це не тільки про безпечні шкільні класи, спортзали чи їдальні. Сьогодні ми більше говоримо про шкільний психологічний простір, про благополуччя дітей, про ресурсний стан педагогів та дітей в освітньому просторі. Як допомогти дітям, які переживають щоденний стрес?

Сьогодні в освітній процес наших закладів освіти все більше і більше входять технології, що спрямовані на розвиток соціально-емоційних навичок школярів, на психологічну підтримку всіх учасників освітнього процесу. У цьому контексті особливої уваги заслуговує Хібукі-терапія як інноваційний та дієвий підхід до забезпечення психологічної підтримки та безпеки в закладах загальної середньої освіти.

Що ж таке Хібукі-терапія? Якщо коротко – це терапія за допомогою Хібукі, іграшкового песика з довгими лапами та сумними очима. «Хібук» у перекладі з івриту – обійми. Тобто Хібукі – це собака-обіймака, тому її лапи такі довгі та мають липучки, щоб дитина мала змогу бути нерозлучною з Хібукі та робити свої справи.

Хібукі вперше з'явилися в Ізраїлі. Автор ідеї – психолог доктор Шай Хен Галь, який працював із дітьми, що перебували в таборах біженців під час Другої Ліванської війни у 2006 році. Тисячам дітей, які залишили рідні домівки та тікали від ракетних обстрілів, була потрібна швидка психологічна допомога. Шай Хен Галь створив іграшку, і собака-обіймака із сумними очима виконала свою цілющу роботу.

З початком війни в Україні ізраїльська психологиня Дафна Шарон-Максимов у співпраці з українськими психологами розробила концепцію цілого проекту «Хібукі-терапія». І ця концепція значно відрізняється від ізраїльської моделі. За час війни в Україні збудовано потужну теоретико-методологічну базу, розроблено психотерапевтичний процес. На сьогодні розроблено методичні посібники, додаток для смартфона – електронного Хібукі, стікери Хібукі для

Viber та Telegram. Педагогами України розроблені квести, дидактичний матеріал для використання на уроках та під час позакласних заходів, адвент-календарі, матеріали для дітей з ООП. І це ще не все. Ідей багато, і щось нове з'являється щотижня.

За своєю суттю, це терапевтичний метод, який використовує спеціально розроблених м'яких іграшок – Хібукі – для допомоги дітям у вираженні своїх емоцій, переживань та травматичного досвіду. Ці іграшки не є просто забавками; вони стають своєрідними посередниками, довіреними друзями, які допомагають дитині відкритися та опрацювати складні почуття безпечним та недирективним способом. Сама ж терапія полягає в тому, що дитина переносить на іграшку свої переживання та страхи й, говорячи від імені собачки, насправді проживає власний досвід, не замикається на своїй психотравмі, розповідає про власні переживання та почуття. У дитини формується досвід розуміння свого стану та потреб, піклування про себе через Хібукі.

Актуальність впровадження Хібукі-терапії в закладах освіти, які знаходяться на території зіткнення, є надзвичайно високою. Діти, які проживають у безпосередній близькості до зони бойових дій чи можливих бойових дій, часто стикаються з:

- *підвищеним рівнем тривожності та страху*. Звуки вибухів, новини про обстріли, невизначеність майбутнього – усе це створює постійний фон стресу;

- *почуттям втрати та розлуки*. Переміщення, втрата близьких або майна залишають глибокі емоційні рани;

- *труднощами з концентрацією та навчанням*. Постійний стрес негативно впливає на когнітивні функції;

- *проблемами у спілкуванні та вираженні емоцій*. Дітям буває складно словами передати свій внутрішній біль.

Саме тут Хібукі-терапія може стати цінним інструментом. Ось кілька ключових аспектів її застосування для створення безпечного простору:

1. *Створення атмосфери довіри та прийняття*. М'яка, тактильно приємна іграшка Хібукі сприяє розслабленню та відчуттю безпеки. Дитина

може обіймати її, розмовляти з нею, відчуваючи, що її слухають і приймають без осуду.

2. *Полегшення вираження емоцій.* Дітям, особливо молодшого віку, часто важко описати свої почуття словами. Хібуки стає своєрідним «рупором», через якого дитина може проєктувати свої емоції та переживання. Вона може «розповісти» Хібуки про свій страх, гнів чи смуток, що є першим кроком до їхнього усвідомлення та опрацювання.

3. *Відтворення травматичних ситуацій у безпечному контексті.* За допомогою Хібуки дитина може відігравати травматичні події, контролюючи інтенсивність та тривалість «гри». Це допомагає знизити рівень тривожності, пов'язаної з цими спогадами, та знайти нові способи реагування.

4. *Розвиток емпатії та співчуття.* Взаємодія з Хібуки може допомогти дітям краще розуміти власні емоції та емоції інших. Вони вчаться піклуватися про «свого друга», проявляти співчуття та підтримку.

5. *Інструмент для педагогів та психологів.* Хібуки може стати ефективним діагностичним інструментом, допомагаючи педагогам та психологам краще розуміти емоційний стан дитини та її потреби. Спостереження за взаємодією дитини з іграшкою може надати цінну інформацію для подальшої індивідуальної або групової роботи.

Для прикладу наведемо, як реалізовувався проєкт «Я – твій друг Хібуки 3.0» у Новослобідській територіальній громаді впродовж листопада 2024 – березня 2025 року. Реалізовували його для дітей громади хібуки-терапевтки Інга Полілуєва (кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка) та Оксана Сахно, директор КУ «Новослобідський ЦПРПП». Участь у проєкті взяли дві групи дітей (15 осіб). З кожною групою було проведено 8 занять (одне на тиждень) та 2 зустрічі з батьками. Робота відбувалася дистанційно. Онлайн-зустрічі, обговорення терапевтичних казок, робота з іграшкою, перегляд відео, розгадування кросвордів, психологічні ігри, вправи на заземлення, дихання та малювання. Для відстеження результатів роботи та внесення своєчасних

коректив на початку та в кінці занять проводилося опитування батьків та проєктивні методики з дітьми. Результати, що висвітлені на діаграмі, говорять самі за себе.

Рівень тривожності та психологічного напруження дитини (за О. Захаровим) за результатами опитування батьків групи 1

Рівень тривожності та психологічного напруження дитини (за О. Захаровим) за результатами опитування батьків групи 2

Діти стали спокійніші, мотивованіші до навчання, почали посміхатися, спілкуватися з однолітками та близькими. У підсумку занять були визначені потреби дітей:

Потреби дітей (аналіз методики Айсберг):

- ✓ Емоційний спокій та емоційна підтримка.
- ✓ Позитивна прихильність.
- ✓ Спілкування із друзями.
- ✓ Радість від життя.
- ✓ Любов від близьких.
- ✓ Впевненість в своїх силах.
- ✓ Активностей та відповідальності за виконання своїх завдань.
- ✓ «Гачки» для розуміння, що життя продовжується, що ми можемо планувати своє життя та реалізовувати плани.

Результати роботи були обговорені з батьками на підсумкових зустрічах із рекомендаціями для подальшої психологічної підтримки дітей. Під час цих зустрічей відгуки батьків про міжнародний проєкт «Я – твій Хібукі 3.0» були дуже схвальні, з подякою за безкоштовних Хібукі та побажаннями продовжувати таку роботу з дітьми України.

Мама Аріни (6 років)

Доброго дня. Аріна стала більш активною, багато часу проводить за малюванням, і ліпленням з пластиліну, сама гуляє на подвір'ї, навіть може в день поспати, але раніше такого не було, вона боялася лягати спати, не хотіла виходити на вулицю. Тому Хібукі пішов нам на користь. Дякую вам велике.

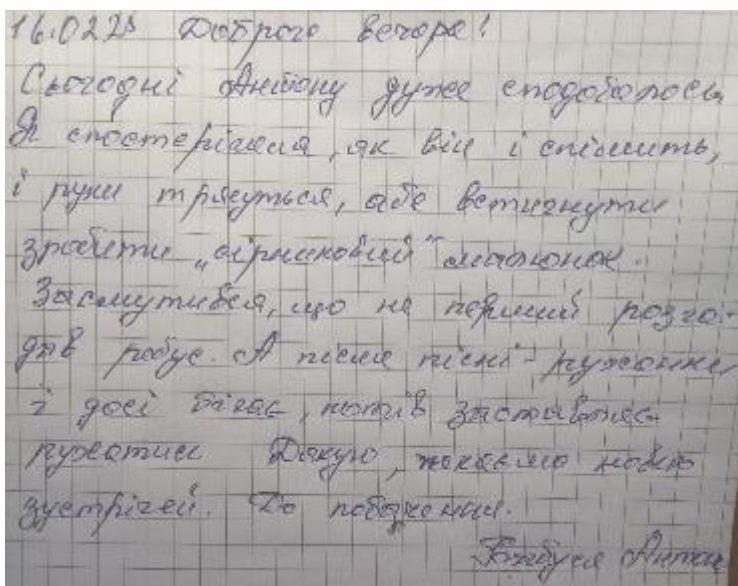
Мама Ангеліни (10 років) та Поліни (12 років)

Доброго дня. За ці півтора місяці у дівчаток покращився настрій, сплять вони добре, інколи коли стріляють то вони бояться та і я також, але все добре. Дякую вам за те що займаєтесь з дітьми.

Мама Ігоря (9 років)

Доброго вечора! Ми з Ігорьком дуже вдячні всім хто організував цей проект. Ігорьку було дуже цікаво. Хібукі хоча і іграшка але для сина став справжнім другом. Завдяки цьому другу Ігорьок став спокійнішим і навіть більш відповідальним. Тому ми дуже вдячні за цей проект, Ігорьку він допоміг!

Бабуся Антона (12 років)

16.02.20 Доброго вечора!
Сьогодні Антону дуже сподобалося
в спостереження, як він і спіднить,
і руки тремтять, аде ветхонуть
зробити "аірмобіль" мотозонак.
Засмигтися, що на перший розго-
дав рабу. А після піки - кувалки
і дові вігас, котів заставляє
курятися. Дякую, жодна мова
зустрігей. До побачення.
Бабуся Антон

Звичайно, впровадження Хібукі-терапії вимагає відповідної підготовки педагогічних працівників та шкільних психологів. Необхідно навчити їх основам методу, способам використання іграшок у різних ситуаціях, а також

етичним аспектам роботи з дітьми, які пережили травму. А ще, педагог чи психолог повинен добре володіти ПК та цифровими інструментами, бо діти зазвичай знаходяться у різних населених пунктах, а навчання відбувається онлайн.

Проте інвестиції в навчання та впровадження Хібукі-терапії можуть принести значні позитивні результати для психоемоційного благополуччя дітей, які проживають у громадах по лінії зіткнення. Створення безпечного та підтримувального простору в школі є критично важливим для їхньої адаптації, навчання та подальшого розвитку.

Отже, варто освітянам, психологам, представникам місцевої влади та громадським організаціям розглянути можливість впровадження Хібукі-терапії в закладах загальної середньої освіти нашого прикордоння. Це інноваційний, гуманний та потенційно дуже ефективний підхід, який може допомогти нашим дітям подолати наслідки стресу та травм, відчувати себе захищеними та підтриманими у стінах рідної школи.

Список використаних джерел

1. Лобок М. І. Сенсорне навчання в освітньому середовищі НУШ. *Освіта України*. 2021. № 22. С. 5-9.

2. Стрельніков В. Ю. Створення здоров'язберезувального і безпечного освітнього середовища в закладах неперервної освіти в умовах воєнного стану. Збірник наукових праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. «Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти» / За заг. ред. Ю. Д. Бойчука. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. 629 с. С. 235–239.

КОМПЕТЕНТІСНО ЗОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ЖИТТЄЗДІЙСНЕННЯ

Склярєнко Ольга Олександрівна,
учитель початкових класів науковий ліцей
Хортицької національної академії,
м. Запоріжжя, Україна

Ключові слова: компетентісно зорієнтовані завдання, початкова освіта, ключові компетентності, життєві навички, життєздатна особистість, Нова українська школа.

Структурні зміни, що відбуваються в усіх сферах світового суспільства, зокрема і в освіті, вимагають від людини швидкої орієнтації в нових умовах, інноваційного підходу до стандартної ситуації, гнучкості мислення та вміння швидко знайти своє місце в системі соціально-економічних відносин. Саме тому перед школою постає завдання відмовитися від «сухого» викладу шкільного матеріалу та спрямувати свою діяльність на формування ціннісних орієнтацій особистості учня, розвиток його життєтворчого потенціалу та озброєння конкретними життєвими вміннями та навичками. У Державному стандарті початкової освіти визначено, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Основою формування ключових компетентностей є досвід здобувачів освіти, їх потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються в різному освітньому середовищі (школі, родині), різноманітних соціальних ситуаціях і зумовлюють формування ставлення до них [1]. Це, власне, і є реалізацією Закону України «Про освіту»: метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання

відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [2]. Життєтворчий потенціал особистості закладено в концепцію НУШ, а саме: нові освітні стандарти ґрунтуються на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006), але не обмежуються ними. Означені вимоги до рівня підготовки учнів актуалізують необхідність збагачення змісту освіти новими елементами, наприклад, компетентнісно зорієнтованими завданнями, розв'язання яких спрямовуватиме особистість до усвідомленого життєвого проєктування і планомірної реалізації власних життєвих цілей, а вчителю дасть змогу визначити як рівень оволодіння учнями загальнонавчальними знаннями, уміннями, навичками, так і рівень оволодіння ключовими компетентностями.

Варто зазначити, якщо метою сучасного педагога є формування успішної особистості учня, що володіє конкретними життєвими навичками і вміє їх застосовувати в усіх сферах життя, то передусім він повинен визначити ключові компетентності, котрими повинен оволодіти учень (Державний стандарт початкової освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87).

Усі компетентності, визначені в Державному стандарті, однаково важливі й взаємопов'язані. Кожну з них діти набувають під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Але спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читати і розуміти прочитане, висловлювати думку усно і письмово, критичне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, виявляти ініціативу, творити; вирішувати проблеми, оцінювати ризики та ухвалювати рішення, конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект, здатність співпрацювати в команді. Адже дитині недостатньо дати лише знання, важливо навчити користуватися ними [3]. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні

для успішної самореалізації в навчанні, праці та житті.

Робота над компетентнісно зорієнтованими завданнями вчить школярів швидко орієнтуватися в життєвих ситуаціях, критично мислити, знаходити нетрадиційні шляхи розв'язання проблем на основі власних знань та сформованих компетенцій.

Особливості компетентнісно зорієнтованого завдання, які відрізняють його від стандартних задач, були виділені І. Єрмаковим, Г. Несен, В. Нечипоренко, Д. Пузіковим, Н. Гордієнко, О. Поздняковою:

– Компетентнісно зорієнтовані завдання передбачають комплексне використання предметних і міжпредметних знань (завдання мають спрямовувати учнів не до перегляду двох параграфів підручника і пошуку в них потрібних формул, а спонукати до роздумів щодо того, де можна знайти той чи інший матеріал, як він виглядає, яка суть цього матеріалу та, найголовніше, як пов'язати його з іншою темою).

– Умови компетентнісно зорієнтованих завдань пов'язані з реальними життєвими ситуаціями та сферами життєдіяльності людини (ситуації мають бути саме такими, які вони можуть бути в повсякденному житті, у побуті, у суспільстві, на виробництві).

– Компетентнісно зорієнтовані завдання мають бути побудовані з урахуванням змісту шкільного курсу певної дисципліни (у змісті завдань мають бути враховані вимоги навчальних стандартів, тобто те, що учні мають знати та вміти відповідно до шкільної програми).

– Компетентнісно зорієнтовані завдання мають бути представлені в різноманітних формах складноорганізованої інформації (текст, графік, таблиця, розклад, фотографії), яка відповідає об'єктивній складності реальних проблем.

– Під час складання компетентнісно зорієнтованих завдань для підвищення їх цінності як метапредметних конструктів бажано співпрацювати з учителями, вихователями та психологами.

– У змісті компетентнісно зорієнтованих завдань має бути передбачена робота з аудіовізуальною інформацією (кадри з фільмів, уривки з музичних творів, карти, таблиці з цифровими даними, фотографії, малюнки та ін.) [4].

Під час використання компетентнісно зорієнтованих завдань учитель не повинен обмежувати себе одним предметом, адже компетентнісно зорієнтовані завдання можна застосовувати з усіх предметів шкільного курсу, без винятку, враховуючи міжпредметні зв'язки.

Місце компетентнісних завдань на уроці визначає сам учитель, а їх характер може бути від репродуктивного відтворення матеріалу до творчого здійснення. Отже, компетентнісно зорієнтовані завдання можна використовувати на уроках різних типів у вигляді домашніх завдань та завдань, які виконуються у позаурочний час.

Формування ключових та предметних компетентностей на уроках посідає особливе місце в шкільній освіті, а застосування компетентнісно зорієнтованих завдань дозволяє організовувати більш якісне засвоєння знань та їх застосування на практиці, створює необмежений ресурс розвитку компетентностей школярів, формуючи життєздатну особистість, яка відповідає вимогам та «замовленню» сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87) URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>. (дата звернення: 06.05.2025).

2. Про Освіту: Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII. Дата оновлення: 06.10.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.05.2025).

3. Нова українська школа URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 06.05.2025).

4. Організація соціальної та життєвої практики учнів 11-річної школи : науково-методичне видання / за ред. І. Г. Єрмакова, В. В. Нечипоренко, Н. М. Гордієнко. Запоріжжя : Вид-во Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, 2013. 252 с.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ПІЗНАЮ СВІТ»

Сулімова Олена Вікторівна, учитель початкових класів вищої категорії Конотопської початкової школи «Казка» Конотопської міської ради Сумської області,

Іващенко Тетяна Олександрівна, учитель початкових класів вищої категорії Конотопської початкової школи «Казка» Конотопської міської ради Сумської області

Ключові слова: *творчі проєкти, інтерактивне навчання, особистісно орієнтоване навчання, компетентнісний підхід, діяльнісний підхід, розвиток інтелектуальних здібностей, пошуково-дослідницькі навички, креативність, освітній процес.*

Постановка проблеми. Для реалізації цілей і завдань Нової української школи необхідно оновити та впровадити сучасні освітні технології. Освітній процес у початковій школі орієнтований на особистісний, компетентнісний і діяльнісний підходи до навчання кожної дитини. Сьогодні перед школою стоїть завдання створити інноваційно-розвивальне середовище, яке має проблемно-креативну спрямованість, інтерактивну організацію освітньої діяльності, постійну актуалізацію та застосування знань, умінь і навичок, а також орієнтацію на особистий і колективний успіх. Для реалізації цих завдань успішно використовується метод проєктів, що вважається одним із найперспективніших методів навчання, оскільки він створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей і формує пошуково-дослідницькі навички.

Через проєктне навчання учні мають можливість використовувати не лише знання з навчальних дисциплін, а й вчитися вести перемовини, ухвалювати спільні рішення, нести відповідальність щодо ролі в навчальній команді й разом презентувати результати своєї діяльності.

Мета публікації – висвітлити ефективність та переваги застосування методу проєктів в освітньому процесі, як цей метод сприяє розвитку творчих здібностей учнів, підвищує їх мотивацію до навчання, формує пошуково-дослідницькі навички та інтегрує знання з різних предметів, створюючи інноваційне освітнє середовище.

У сучасній школі метод проєктів розглядають як систему навчання, за допомогою якої учні набувають знань і вмінь у процесі планування та виконання практичних завдань-проєктів, що поступово ускладнюються. Метод проєктів належить до педагогічних технологій XXI століття, які передбачають уміння адаптуватися в швидкоплинному світі.

Поняття «метод проєктів» визначається науковцями по-різному: і як конкретна практика роботи вчителя, спрямована на формування в учнів певної системи інтелектуальних і практичних умінь; і як комплексний метод навчання; і як педагогічна технологія; і як система навчання.

Є. Полат розглядає метод проєктів за умови, якщо він застосовується в межах певного предмета, як «сукупність прийомів, операцій оволодіння певною галуззю практичного або теоретичного знання, тієї чи іншої діяльності; шлях пізнання, спосіб організації процесу пізнання». Дослідник М. Запрудський визначає метод проєктів як «систему навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють розв'язати певну проблему в результаті самостійної і колективної діяльності учнів».

Метод проєктів – це система навчання, гнучка модель організації навчального процесу, орієнтована на творчу самореалізацію особистості, розвиток її можливостей у процесі створення нового продукту під контролем учителя шляхом самостійних, колективних, інтерактивних дій учнів і обов'язкових презентацій результатів роботи.

В основі методу лежить розвиток пізнавальних інтересів учнів, умінь самостійно здобувати знання й орієнтуватися в інформаційному просторі, виявляти компетенцію в питаннях, пов'язаних із темою проєкту, розвивати критичне мислення. Цей метод завжди орієнтований на самостійну діяльність – індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують протягом певного

відрізка часу. Результати виконаних проєктів повинні бути наочними, тобто «відчутними».

Під проєктною діяльністю у більш широкому сенсі розуміють обґрунтовану, сплановану та усвідомлену діяльність, спрямовану на формування в школярів певної системи інтелектуальних і практичних умінь. У вужчому розумінні – проєктна діяльність розглядається як спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність, що має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення освітнього результату.

Навчальний проєкт – це сукупність засобів, дій учнів у визначеній послідовності для досягнення поставленої задачі – розв’язання певної проблеми, значущої для учнів та оформленої у вигляді деякого кінцевого продукту (Г. Селевко, автор «Енциклопедії освітніх технологій»).

За М. Скаткіним, навчальний проєкт – це форма організації занять, яка передбачає комплексний характер діяльності всіх її учасників з метою отримання освітньої продукції за певний проміжок часу – від одного уроку до кількох місяців.

Кожне із наведених тлумачень понять «навчальний проєкт» і «метод проєктів» має певний сенс. Проте для початкової школи є прийнятним розуміння навчального проєкту як особливого виду навчально-пізнавальної діяльності учнів, спрямованої на формування системи знань і вмінь, а також створення освітнього продукту, який має суб’єктивну чи об’єктивну цінність; а метод проєктів варто розглядати як спосіб організації такої діяльності.

Проєктна діяльність на уроках інтегрованого курсу «Я пізнаю світ» сприяє розвитку ключових компетентностей учнів, формуванню навичок дослідження, аналізу та синтезу інформації, а також творчого мислення. Проєктна діяльність глибоко індивідуальна й залежить від тісної співпраці вчителя й учнів, творчого підходу, вибору спільних шляхів вирішення проблеми. Варто пам’ятати, що, організовуючи проєктну діяльність у початковій школі, учитель має враховувати вікові й психолого-фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку. Теми учнівських проєктів мають бути різноманітними. Необхідно віддавати перевагу рольовим, інформаційним,

творчим проектам. Контроль за виконанням проектних завдань має бути більш ретельним, а оцінка проекту повинна носити стимулювальний характер.

Одним із прикладів проектної діяльності в 2-му класі може бути робота з теми «Материки». Актуальність проекту:

- Формування уявлення про різноманіття материків та їх географічні особливості.
- Розширення кругозору учнів через ознайомлення з природою, кліматом, рослинним і тваринним світом різних континентів.

Мета проекту:

- Сформувати початкові знання про материки (Євразія, Африка, Північна Америка, Південна Америка, Австралія, Антарктида).
- Розвивати навички роботи з картою, атласом та енциклопедичними джерелами.
- Виховувати інтерес до навколишнього світу та природи.

Завдання проекту:

- Дослідити особливості кожного материка: клімат, рослинний і тваринний світ.
- Створити інтерактивні міні-проекти: макет материка, презентація про одну тварину або рослину, малюнок визначної природної пам'ятки.
- Організувати виставку учнівських робіт із підготовленими матеріалами.

Очікувані результати:

- Учні дізнаються основні відмінності між материками (розмір, кліматичні зони, флора і фауна).
- Навчаться знаходити материки на карті світу та визначати їх географічне положення.
- Зможуть розповісти цікаві факти про обраний материк, його тваринний і рослинний світ.

Методи та прийоми:

- Інтерактивна робота з картою та атласом.
- Виготовлення колажів, макетів, малюнків.

Підсумкові заходи:

- Презентація робіт у формі виставки, творчого ярмарку або конференції.
- Вікторина «Чи знаєш ти материки?» для закріплення матеріалу.

Інтеграція предметів:

Природознавство – вивчення природних зон материків.

Математика – вимірювання відстаней на карті, порівняння площ материків.

Образотворче мистецтво – створення макетів та малюнків.

Проектне навчання – це одночасно і метод навчання, і форма організації освітнього процесу. Він передбачає співпрацю всіх учасників освітнього процесу з метою отримання конкретного результату за певний період – від одного уроку до кількох місяців. Водночас використовують різні технології, методи, засоби навчання, знання та вміння з різних галузей науки.

З погляду вчителя, навчальний проєкт – це дидактичний засіб, що вчить проєктуванню, тобто цілеспрямованій діяльності зі знаходження способу вирішення проблеми шляхом розв’язання завдань, що впливають з цієї проблеми.

З погляду учня проєкт – це можливість робити щось цікаве самостійно або в групі, максимально використовуючи свої можливості; це діяльність, що дозволяє проявити себе, спробувати свої сили, докласти свої знання, принести користь і показати публічно досягнутий результат.

Користь методу проєктів для початкового навчання складно переоцінити. У процесі проєктної діяльності в учнів відбувається формування навичок критичної оцінки отриманої інформації, розвивається креативність мислення, без якої неможливе створення чогось нового, учні отримують досвід, необхідний для їх подальшого розвитку.

Отже, використання технології проєктів дозволяє поєднати навчальну діяльність з творчою, дослідницькою. Метод проєктів є сучасною педагогічною технологією, використання якої створює умови для всебічного розвитку особистості в процесі організації творчої діяльності. Успіх упровадження проєктної технології залежить від усвідомлення вчителями початкових класів її

значення, знання й дотримання ними алгоритму її організації.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.05.2025).

2. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я.3 - 4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення: 07.05.2025).

3. Методичні рекомендації щодо викладання у початковій школі у 2022/2023 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/01/Dodatok.2.pochatkova.osvita.20.08.2022.pdf> (дата звернення: 07.05.2025).

4. Василюк Я. Є. Формування умінь проєктного навчання на уроках «Я досліджую світ» засобами підручників. *Інноваційна педагогіка*. Одеса: Гельветика, 2021. № 40. С. 67–72.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Чернишова Наталія Григорівна, вчитель початкових класів Шосткинської початкової школи «Паросток» Шосткинської міської ради Сумської області

Ключові слова: *ключові компетентності, початкова школа, громадянська освіта, історична освіта, інтерактивні методи.*

Сьогоднішній світ стрімко змінюється, висуваючи перед людиною нові

вимоги. Вже недостатньо просто володіти певним обсягом знань. Для того, щоб бути успішним, адаптивним, здатним до самореалізації та активної громадянської позиції, молодші школярі повинні опанувати цілий спектр ключових компетентностей.

З огляду на це актуальним є формування й розвиток ключових компетентностей, таких як: уміння критично мислити, розв'язувати проблеми, співпрацювати, комунікувати, навчатися впродовж життя, що допоможе дітям орієнтуватися в інформаційному потоці, приймати обґрунтовані рішення та адаптуватися до нових обставин.

Громадянська та історична освіта має на меті сприяти успішній соціалізації, особистісному розвитку, формуванню активної громадянської позиції учнів початкових класів. Саме тому інтеграція формування ключових компетентностей у навчальний процес початкової школи є не лише бажаною, а й життєво необхідною умовою для підготовки молодого покоління до викликів сучасного суспільства та забезпечення їхнього успішного майбутнього. І громадянська та історична освіта відіграють у цьому процесі одну з ключових ролей, допомагаючи учням усвідомити свою приналежність до суспільства, зрозуміти історичні корені сьогодення та сформувати ціннісні орієнтири.

Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87, чітко визначає перелік ключових компетентностей учня початкової школи, серед яких ключове місце посідають громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей. Ці компетентності є інтегрованими та формуються на основі поєднання знань, умінь, ставлень та цінностей. Педагогам варто чітко усвідомлювати, що формування ключових компетентностей учнів початкової школи засобами громадянської та історичної освіти – це не лише методична рекомендація, а й пряма вимога державного освітнього стандарту.

Громадянська та історична освіта мають потужний потенціал для формування ціннісних орієнтацій, соціальної відповідальності, критичного

мислення та інших важливих компетентностей учнів початкової школи.

Через ознайомлення з правами та обов'язками громадянина, принципами демократії, ідеями справедливості та рівності учні усвідомлюють важливість таких цінностей, як свобода, відповідальність, повага до гідності іншої людини, патріотизм, толерантність. Вивчення символіки держави, традицій та культурної спадщини сприяє формуванню почуття національної ідентичності та гордості за свою країну. Дослідження минулого допомагає учням усвідомити еволюцію суспільних цінностей, зрозуміти наслідки різних історичних подій, оцінити моральний вибір історичних постатей. Аналіз трагічних сторінок історії застерігає від повторення помилок минулого та сприяє формуванню гуманістичних цінностей.

Залучення до обговорення актуальних соціальних проблем, моделювання ситуацій громадянської взаємодії, участь у шкільному самоврядуванні сприяють формуванню активної громадянської позиції та готовності брати участь у житті громади. Розуміння принципів соціальної справедливості спонукає до співчуття та бажання допомагати іншим. Вивчення біографій видатних особистостей, які зробили значний внесок у розвиток суспільства, надихає учнів на власні соціально значущі дії. Аналіз діяльності різних соціальних груп у минулому допомагає усвідомити важливість колективної відповідальності за майбутнє.

Педагоги вчать дітей працювати з текстовими, візуальними, речовими історичними джерелами. Це вимагає від учнів критичного аналізу, порівняння інформації, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, інтерпретації подій із різних перспектив. Участь у дискусіях, дебатах, обговореннях історичних та громадянських питань розвиває вміння чітко висловлювати власну думку, аргументувати її, слухати та розуміти інших.

Формування ключових компетентностей у початковій школі засобами громадянської та історичної освіти – це захопливий процес, який потребує творчого підходу. На різних етапах навчання можна використовувати такі рольові ігри та модельні ситуації:

– Прийом «Судове засідання» – розгляд казкових чи простих життєвих ситуацій, де діти беруть на себе ролі судді, адвоката, свідка, щоб зрозуміти

важливість справедливості, правил та відповідальності.

– Прийом «Вибори» – організація імітаційних виборів старости класу або лідера проєкту, де діти вчаться голосувати, представляти свої ідеї та поважати вибір інших.

– Прийом «Парламент» – обговорення важливих для класу питань, прийняття колективних рішень шляхом голосування та обговорення.

– Проєкт «Допомога птахам взимку» – виготовлення годівничок, розвішування їх, спостереження за птахами, що розвиває турботу про навколишнє середовище та співчуття.

– Проєкт «Історія нашої родини» – інтерв'ю з рідними, створення родинного дерева, презентація історій, що формує розуміння зв'язку поколінь та цінності родини.

– Проєкт «Мій внесок у чистоту класу/школи» – організація чергувань, акцій з прибирання, що виховує відповідальність за спільний простір.

Дієвими прийомами є «Коло ідей», «Займи позицію», аналіз мультфільмів, казок, оповідань тощо, розігрування ігор-симуляцій на зразок «Місто майбутнього», «Подорож у часі», створення часових ліній та стрічок часу, проведення історичних квестів, екскурсій до музеїв, історичних місць (реальні або віртуальні).

Важливо пам'ятати, що методи та прийоми повинні бути адаптовані до вікових особливостей та рівня розвитку молодших школярів. Педагоги мають залучати дітей до активної участі в навчальному процесі, стимулювати їхню допитливість та самостійність, показувати учням, як історичні події вплинули на сучасне життя, проводити паралелі між минулим і сьогоденням.

Застосування цих методів і прийомів у комплексі допоможе ефективно формувати ключові компетентності молодших школярів засобами громадянської та історичної освіти, зробить навчання змістовним, цікавим та корисним для їхнього майбутнього.

Громадянська та історична освіта в початковій школі є не просто передачею знань, а фундаментом для формування всебічно розвиненої особистості, здатної до активної, відповідальної та свідомої участі в житті

суспільства. Вони закладають ціннісні орієнтири, розвивають ключові компетентності, необхідні для успішної адаптації до швидкозмінного світу та побудови демократичного майбутнього України. Їхнє значення важко переоцінити, адже саме в молодшому шкільному віці формуються базові уявлення про себе як громадянина та про історію своєї країни.

Список використаних джерел

1. Вебсайт Інституту модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/> (дата зверення 05.05.2025).
2. Державний стандарт початкової освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти»).
3. Ковальчук Г. В. Методика навчання історії в початкових класах. Тернопіль: Мандрівець, 2010.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Za red. O. Ja. Savchenko. Київ: УОВЦ «Оріон», 2018.
5. Пометун О. І. Громадянська освіта: теорія і методика навчання. Київ: Генеза, 2005.

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ПЕДАГОГІЧНИХ ТА
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

**«НАУКОВА КОЛЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ІНСТИТУТУ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»**

(за матеріалами *III Всеукраїнської науково-практичної конференції*

«Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу»)

ВИПУСК 3

Частина 2 (педагогічні працівники ЗО)

Підп. до розповсюдження 28.05.2025.

Формат 60x84/8. Умов. друк. арк. 7,90. Зам. №3524

Облік.-вид. арк. 2,85. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Видавництво Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська, 24

тел/факс (05444) 2-33-06.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи СМв №046 від 16 червня 2014 року